

แนวทางการขับเคลื่อน

โครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง-พูดภาษาไทย
เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
ตามพระราชดำริฯ

กรมส่งเสริมการเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

สืบเนื่องจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริให้สถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่ภาคเหนือร่วมกันส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารให้กับผู้ใหญ่ในชุมชนบนพื้นที่สูงให้มากขึ้น ในปี ๒๕๖๑ ทั้ง ๓ หน่วยงาน จึงได้ร่วมมือกันดำเนินการโครงการนำร่องส่งเสริมพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริฯ ในพื้นที่อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอท่าสองยาง จังหวัดตากขึ้น ซึ่งเมื่อดำเนินการผ่านไประยะหนึ่งแล้วเห็นความก้าวหน้าของโครงการเป็นไปด้วยดี กระทรวงศึกษาธิการ จึงมีนโยบายให้ขยายผลโครงการออกไปอีกใน ๕ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ตาก น่าน แม่ฮ่องสอน และเชียงราย เพื่อสนองงานตามพระราชดำริและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ กรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย) ได้จัดทำโครงการนำร่องส่งเสริมพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริฯ ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นต้นมา

เพื่อให้การจัดการโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นไปด้วยความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ กรมส่งเสริมการเรียนรู้ จึงจัดทำเอกสารแนวทางการขับเคลื่อนโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริฯ นี้ขึ้น เพื่อให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายตามภารกิจของกรมส่งเสริมการเรียนรู้

กรมส่งเสริมการเรียนรู้ ขอขอบคุณผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำเอกสารแนวทางการขับเคลื่อนโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เล่มนี้ทุกท่าน และขอให้หน่วยงานทางการศึกษา สถานศึกษา และผู้ปฏิบัติงานร่วมใช้แนวทางการดำเนินงานเล่มนี้ ในการจัดการศึกษาจัดกิจกรรม ให้กับประชาชนบนพื้นที่สูง ต่อไป

กลุ่มส่งเสริมกิจการการศึกษาและเครือข่าย

กรมส่งเสริมการเรียนรู้

สิงหาคม ๒๕๖๖

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

สารบัญแผนภูมิ

สารบัญภาพ

สารบัญตาราง

บทที่ ๑ บทนำ

ความเป็นมาของโครงการ

วัตถุประสงค์

พื้นที่ดำเนินการ / กลุ่มเป้าหมาย

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

เป้าหมายโครงการ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

แนวทางการจัดกิจกรรม

นิยามศัพท์

บทที่ ๒ การวิเคราะห์สภาพชุมชนบนพื้นที่สูง

วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

จำนวนประชากรกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

ปัญหาของชุมชนบนพื้นที่สูง

พัฒนาการจัดการศึกษา กศน. สำหรับชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย

กรอบแนวคิดของการจัดการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง”

การจัดการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง”

บทที่ ๓ แนวทางการขับเคลื่อน

การศึกษาข้อมูล

ลักษณะ ธรรมชาติ และจิตวิทยาการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ใหญ่

เทคนิคการจัดกิจกรรม

การวัดผลและประเมินผล

การสรุปและรายงานผลการดำเนินงาน

การขยายผลการดำเนินงานการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทยฯ

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ ๔ บทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน สถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง	๓๘
บทบาทหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเรียนรู้	๓๘
บทบาทหน้าที่ของสถาบัน กศน. ภาคเหนือ	๓๘
บทบาทหน้าที่ของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัด	๓๙
บทบาทหน้าที่ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ	๓๙
บทบาทหน้าที่ของครู	๓๙
บทที่ ๕ การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และการรายงาน	๔๑
ขั้นตอนการดำเนินงานนิเทศ ติดตาม ในระดับต่าง ๆ	๔๓
- ระดับ สถาบัน กศน. ภาคเหนือ	๔๓
- ระดับ สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัด	๔๓
- ระดับ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ	๔๓
- ระดับ ผู้ปฏิบัติ (ครู กศน. / ครูนิเทศ)	๔๔
ปฏิทินการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และรายงาน	๔๔
แบบบันทึกการนิเทศ กิจกรรม	๔๕
แบบบันทึกการติดตาม กิจกรรม (สถาบัน กศน.ภาคเหนือ)	๔๖
รายชื่อคณะทำงาน	๔๗
ภาคผนวก	๕๑
แบบเก็บรวบรวมข้อมูลรายบุคคล	๕๑
แบบบันทึกการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๕๔
แบบรายงานความก้าวหน้าของกลุ่มเป้าหมาย	๕๕
รายงานสรุปความก้าวหน้าของกลุ่มเป้าหมาย	๕๖
แบบบันทึกการนิเทศ	๕๗
แบบบันทึกการติดตาม (สถาบัน กศน. ภาคเหนือ)	๕๙
ภาพการจัดประชุม	๖๑
บรรณานุกรม	๖๕

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิที่

แผนภูมิที่ ๑ การจัดการศึกษาชุมชนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง”	๑๓
แผนภูมิที่ ๒ แบบการจัดกิจกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน	๑๔
แผนภูมิที่ ๓ แบบการจัดการกิจกรรมที่ใช้ชุมชนและภาคีเครือข่ายเป็นฐาน	๑๕
แผนภูมิที่ ๔ การวางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร	๓๐
แผนภูมิที่ ๕ การบริหารจัดการกลุ่มเป้าหมายแต่ละหมู่บ้าน	๓๒

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่

ภาพที่ ๑	รูปภาพวิถีชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง	๗
ภาพที่ ๒	แบบเก็บรวบรวมข้อมูลรายบุคคลฯ	๑๙
ภาพที่ ๓	แบบบันทึกการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้	๒๖
ภาพที่ ๔	แบบรายงานความก้าวหน้าทักษะการฟัง - พูดภาษาไทยฯ ของกลุ่มเป้าหมาย	๓๓
ภาพที่ ๕	แบบรายงานสรุปความก้าวหน้าของกลุ่มเป้าหมาย	๓๔
ภาพที่ ๖	บทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	๔๐

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่

ตารางที่ ๑ จำนวนประชากรกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง	๘
ตารางที่ ๒ ข้อเสนอแนะประเด็น คำหรือประโยคที่ควรจัดกิจกรรม	๒๘
ตารางที่ ๓ ปฏิทินการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และรายงาน	๔๔
ตารางที่ ๔ แบบบันทึกการนิเทศ กิจกรรมการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย ฯ	๔๕
ตารางที่ ๕ แบบบันทึกการนิเทศ กิจกรรมการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย ฯ (สถาบัน กศน. ภาคเหนือ)	๔๖

บทที่ ๑
บทนำ

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความเป็นมาของโครงการ

สืบเนื่องจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริให้สถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่ภาคเหนือร่วมกันส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารให้กับผู้ใหญ่ในชุมชนบนพื้นที่สูงให้มากขึ้น ในปี ๒๕๖๑ ทั้ง ๓ หน่วยงานจึงได้ร่วมมือกัน ดำเนินการโครงการนาร่องส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่ บนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพื้นที่อำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอท่าสองยาง จังหวัดตากขึ้น ซึ่งเมื่อดำเนินการ ผ่านไประยะหนึ่งแล้วเห็นความก้าวหน้าของโครงการเป็นไปด้วยดี จึงมีนโยบายขยายพื้นที่ดำเนินการ ในอีก ๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดน่าน แม่ฮ่องสอน และเชียงราย รวมพื้นที่ดำเนินการทั้งหมด ๕ จังหวัด

จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและวิธีการดำเนินงาน หลากหลายตามสถานการณ์และกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีผลสัมฤทธิ์ให้กลุ่มเป้าหมายสามารถพัฒนาทักษะ การสื่อสาร (ฟัง - พูดภาษาไทย) ได้จำนวนหนึ่งและยังคงดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชน บนพื้นที่สูงสามารถฟัง - พูดภาษาไทยได้ และเพื่อเป็นการสนองพระราชดำริในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงเห็นควรขยายผลพื้นที่เป้าหมายเพิ่มขึ้น โดยขยายพื้นที่ดำเนินงานในพื้นที่โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริฯ (กพด.) และพื้นที่อื่น ๆ ที่จัดการเรียนการสอนในรูปแบบ ศศช. ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ตาก น่าน แม่ฮ่องสอน พังงา เชียงราย แพร่ พะเยา ลำปาง ลำพูน กาญจนบุรี เพชรบุรี ราชบุรี และประจวบคีรีขันธ์ รวมถึงในโอกาสต่อไปให้ขยายผลการดำเนินงานไปยังพื้นที่ชายแดน ชายขอบ และพื้นที่พิเศษจังหวัด ชายแดนภาคใต้ โดยอาจจะนำรูปแบบวิธีการจากการนาร่องและปรับให้เหมาะสมกับบริบทแต่ละพื้นที่ นำไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่อื่นต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่ทุรกันดาร พื้นที่สูง พื้นที่นาร่อง รวม ๒ จังหวัด ได้แก่ อำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก มีทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารได้อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ

๒.๒ เพื่อขยายผลการดำเนินงานการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการ สื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง และพื้นที่เป้าหมายตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (กพด.) ที่เป็นพื้นที่ทุรกันดาร เกาะแก่ง และพื้นที่ทรงงานอื่นในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รวมถึงพื้นที่อื่นที่จัดการเรียนการสอนในรูปแบบ ศศช. ในพื้นที่ ๑๔ จังหวัด

๒.๓ เพื่อให้ผู้ใหญ่บนพื้นที่สูงสามารถสื่อสารภาษาไทยในการใช้ชีวิตประจำวัน และใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาเรียนรู้ประกอบการดำรงชีพได้อย่างต่อเนื่อง

๒.๔ เพื่อนิเทศ ติดตามผล และรายงานผลการดำเนินงานในภาพรวม และเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการดำเนินงานต่อไป

๓. พื้นที่ดำเนินการ / กลุ่มเป้าหมาย

๓.๑ ดำเนินการในหน่วยงานและสถานศึกษาในพื้นที่ ๕ จังหวัด ๔๗ อำเภอ ดังนี้

๑) สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๑๕ อำเภอ ได้แก่ อำเภอจอมทอง แม่แจ่ม เชียงดาว แม่แตง สะเมิง ผาง แม่อาฮง พร้าวด ฮอด ดอยเต่า อมก๋อย เวียงแหง ไชยปราการ แม่วาง และกัลยาณิวัฒนา

๒) สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดตาก จำนวน ๕ อำเภอ ได้แก่ ท่าสองยาง อุ่มผาง พบพระ แม่ระมาด และแม่สอด

๓) สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดน่าน จำนวน ๑๓ อำเภอ ได้แก่ เมืองน่าน ปัว เฉลิมพระเกียรติ บ่อเกลือ สันติสุข แม่จริม เวียงสา นาน้อย ทุ่งช้าง เชียงกลาง ภูเพียง สองแคว และท่าวังผา

๔) สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน ๗ อำเภอ ได้แก่ สบเมย แม่สะเรียง ปาย ขุนยวม ปางมะผ้า แม่ลาน้อย และเมืองแม่ฮ่องสอน

๕) สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดเชียงราย จำนวน ๗ อำเภอ ได้แก่ เมืองเชียงราย แม่ฟ้าหลวง แม่สรวย เชียงแสน เวียงแก่น พญาเม็งราย และพาน

๖) สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัด โดยขยายผลการดำเนินงานให้ครอบคลุมทุกจังหวัดที่ดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศศช.) รวม ๑๔ จังหวัด

๓.๒ กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ใหญ่ในชุมชนบนพื้นที่สูง โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายเป็น ๓ ระดับ คือ

ระดับที่ ๑ เป็นผู้ที่ไม่ฟัง - พูดไม่ได้

ระดับที่ ๒ เป็นผู้ที่ไม่ฟังได้ แต่พูดไม่ได้

ระดับที่ ๓ เป็นผู้ที่ไม่ฟัง และ พูดได้บ้าง

๔. ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

จากการดำเนินงานในปี ๒๕๖๕ กรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สำนักงาน กศน.) ได้จัดทำสรุปผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริ ฯ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ โดยดำเนินการจัดทำโครงการส่งเสริมพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูงตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนบนพื้นที่สูงในพื้นที่เป้าหมายที่ดำเนินการ ๕ จังหวัด มีทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารได้อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ พร้อมทั้งขยายผลการดำเนินงานการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูงไปยังพื้นที่ตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (กพด.) และพื้นที่ทรงงานอื่นในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี โดยมีพื้นที่ประกอบด้วย ๑) สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๑๕ อำเภอ ได้แก่ อำเภออมก๋อย แม่แจ่ม กัลยาณิวัฒนา เชียงดาว

จอมทอง แม่แตง สะเมิง ผาง แม่อาัย พร้าว ฮอด ดอยเต่า เวียงแหง ไชยปราการ และแม่ว่าง
๒) สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดตาก จำนวน ๕ อำเภอ ได้แก่ อำเภอท่าสองยาง อุ้มผาง พบพระ
แม่ระมาด และแม่สอด ๓) สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดน่าน จำนวน ๑๓ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง
น่าน เฉลิมพระเกียรติ บ่อเกลือ สันติสุข แม่จริม เวียงสา นาน้อย ทุ่งช้าง เชียงกลาง ภูเพียง สองแคว
ท่าวังผา และปัว ๔) สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน ๗ อำเภอ ได้แก่ อำเภอ
สบเมย แม่สะเรียง เมืองแม่ฮ่องสอน ปาย ขุนยวม ปางมะผ้า แม่ลาน้อย และ ๕) สำนักงานส่งเสริม
การเรียนรู้จังหวัดเชียงราย จำนวน ๗ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองเชียงราย แม่ฟ้าหลวง แม่สรวย เชียงแสน
เวียงแก่น พญาเม็งราย และพาน

ผลการดำเนินงานการจัดกิจกรรม / โครงการจากหน่วยงานและสถานศึกษาในพื้นที่

จากการดำเนินงานการจัดกิจกรรมโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย
เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริ ฯ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕
ของหน่วยงานและสถานศึกษาในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน ๕ หน่วยงาน ประกอบด้วย สำนักงานส่งเสริม
การเรียนรู้จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ตาก น่าน และแม่ฮ่องสอน โดยมีผลการดำเนินงาน ดังนี้

ระยะแรกมีการดำเนินงานในพื้นที่นำร่อง ๒ อำเภอ ได้แก่ อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
และอำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ในระยะแรกได้มีการประชุมและสร้างการรับรู้ให้กับหน่วยงาน
ในพื้นที่ ๓ หน่วยงาน ได้แก่ (กรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.)
และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในระยะเวลา ๑ ปี ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๖๐
- ธันวาคม ๒๕๖๑ ก่อนขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ

การดำเนินงานมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะให้ผู้ใหญ่สามารถฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร
กับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ เท่านั้นไม่ได้เน้นการสอน การอ่าน - การเขียนของโครงการส่งเสริม
การเรียนรู้หนังสือ

การกำหนดแนวทางหรือรูปแบบที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้เบื้องต้น คือ การใช้กระบวนการ
แบบธรรมชาติ แบบไร้กระบวนการ การสร้างความคุ้นเคย การใช้มนุษยสัมพันธ์ จิตวิทยาผู้ใหญ่ เพื่อลด
ช่องว่างระหว่างวัย เพื่อลดความกลัว ความอาย และไม่กล้าสื่อสารกับคนแปลกหน้า ผู้ใหญ่จะมีความ
เป็นตัวของตัวเอง และไม่ชอบให้ใครบังคับ การจัดกิจกรรมในระยะแรก จัดทำเป็นกิจกรรมส่งเสริมและ
พัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย โดยมีผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครู ตัวช่วยหลัก ตัวช่วยรอง ตัวช่วยเสริม
และเครือข่าย

๕. เป้าหมายโครงการ

๑. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารให้กับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
(อายุ ๑๕ - ๖๐ ปี) ให้สามารถใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันอย่างมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น เช่น
ใช้ภาษาไทยในการติดต่อซื้อขายสินค้า ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารกับแพทย์ พยาบาลเมื่อป่วยใช้ภาษาไทย
ในการประสานงานเพื่อพัฒนากับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ได้ เป็นต้น

๒. เพื่อส่งเสริมและพัฒนากระบวนการทำงานร่วมกันของ ๓ หน่วยงาน (กรมส่งเสริมการเรียนรู้
กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน)

๓. เพื่อพัฒนารูปแบบและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูงและ
สอดคล้องกับสภาพและบริบทของกลุ่มเป้าหมาย

๖. ขั้นตอนการดำเนินงาน

๑. จัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือกัน ๓ หน่วยงาน
๒. กำหนดพื้นที่สถานศึกษาเป้าหมายที่สนใจของแต่ละหน่วยงาน
๓. สถานศึกษาเป้าหมาย สํารวจข้อมูล (X-ray) กลุ่มเป้าหมายในหมู่บ้านนําร่อง ทั้งเป้าหมายผู้ที่ยังไม่สามารถฟัง - พูดภาษาไทยได้ และผู้ที่เป็นสมาชิกในครอบครัวที่สามารถฟัง - พูดภาษาไทยได้แล้ว
๔. จัดการอบรมครูทั้ง ๓ หน่วยงาน เพื่อให้มีความรู้เนื้อหา ดังนี้
 - ๑) ความเป็นมา ความสำคัญ และภารกิจในการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
 - ๒) จิตวิญญาณความเป็นครูที่เหมาะสมสอดคล้องกับแนวคิดในการดำเนินการจัดกิจกรรมตามโครงการนําร่องฯ (แบบไร้กระบวนการ)
 - ๓) ลักษณะของผู้ใหญ่ จิตวิทยาผู้ใหญ่ และการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
 - ๔) เทคนิคและวิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
 - ๕) การติดตามและประเมินผล
 - ๖) การวางแผนการจัดกิจกรรม และการฝึกปฏิบัติจริง การจัดกิจกรรมตามแผนในพื้นที่
๕. ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย ให้กับกลุ่มเป้าหมายแบบไร้กระบวนการ โดยครู / ตัวช่วยหลัก (คนในครอบครัว) / ตัวช่วยรอง (เพื่อนบ้านใกล้เคียง) ช่วยกันจัดกิจกรรม ที่หลากหลาย ทั้งการพบปะ พูดคุย สนทนาเป็นรายคน กลุ่ม ใช้สื่อที่มีในชุมชน เช่น โทรศัพท์นําสื่อกระจายข่าว การดูหนัง การฟังเพลง ร้องเพลง ช่วยกระตุ้นส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายได้มีโอกาสฝึกการฟัง - พูด บ่อย ๆ

ข้อค้นพบในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทยจากโครงการนําร่อง

คุณลักษณะผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง

- ๑) ซื่อสัตย์ เติบโตขึ้นเมื่อเจอคนแปลกหน้า ไม่กล้าพูดคุยกับคนแปลกหน้า
- ๒) ขาดความมั่นใจในการใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสาร
- ๓) กลัวที่จะพูดผิด เพื่อนบ้านล้อเลียน
- ๔) ฟังได้แต่ตอบเป็นภาษาไทยไม่ได้ หรือใช้ภาษาไทยไม่แข็งแรง
- ๕) สนใจเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง
- ๖) ส่วนใหญ่ผู้ชายจะสื่อสารภาษาไทยได้มากกว่าผู้หญิง
- ๗) ชาวบ้านที่รู้ว่าคู่สนทนาพูดภาษาถิ่นได้ ก็จะตอบโต้ด้วยภาษาถิ่น
- ๘) ถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการได้ประโยชน์ หรือมีผลดีกับตนเองจะพยายามสนทนาด้วย
- ๙) ถ้าลูกหลานมาขอร้อง หรือชวนพูดคุยก็มักจะฟังและพูดภาษาไทยด้วย
- ๑๐) จะยอมรับและพูดภาษาไทยด้วย ถ้าเป็นคนรู้จักคุ้นเคยสนิทกันมาก ๆ

๗. แนวทางการจัดกิจกรรม

- ๑) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับประสบการณ์เดิม และความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย
- ๒) สร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มเป้าหมาย โดยการเยี่ยมเยียนโดยตรงร่วมกับตัวช่วย
- ๓) สร้างความเชื่อมั่น ความมั่นใจให้กับกลุ่มเป้าหมาย
- ๔) ใช้อาสาสมัครช่วยจัดกิจกรรม (สื่อสารภาษาไทยได้)
 - ตัวช่วยหลัก (สมาชิกในบ้านของกลุ่มเป้าหมาย)
 - ตัวช่วยรอง (เพื่อนบ้าน / ผู้นำชุมชนประเภทต่าง ๆ)
 - ตัวช่วยเสริม (อาสาสมัคร เพื่อนบ้าน ศิษย์เก่าของ ศศช. และโรงเรียนในระบบ)
- ๕) ศึกษากลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล
- ๖) ประสานผู้นำชุมชน / ผู้นำตามธรรมชาติ เพื่อการมีส่วนร่วม
- ๗) จัดกิจกรรมให้ผู้ที่จะสามารถสื่อสารภาษาไทยได้ก่อน เพื่อเป็นตัวช่วยให้กลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ
- ๘) จัดกิจกรรมตามสภาพจริง ตามธรรมชาติ ตามเหตุการณ์เฉพาะหน้า ประสบการณ์ตรงที่ใช้ในชีวิตประจำวัน
- ๙) จัดหาสื่ออื่น ๆ มาช่วยดำเนินการ เช่น ติดตั้งหอกระจายข่าวทุกหมู่บ้านในโครงการนำร่อง
- ๑๐) คำหลักต่าง ๆ ที่มักใช้ในการสนทนาเรื่องในชีวิตประจำวัน สรรวจไว้ใช้เมื่อคุ้นเคยและสนทนากันเป็นปกติได้แล้ว อย่างนำมาใช้ในการเริ่มงานแรก ๆ

๘. นิยามศัพท์

ผู้ใหญ่	หมายถึง ประชาชนที่อายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้
ตัวช่วยหลัก	หมายถึง คนในครอบครัว (ลูก - หลาน - พี่ - น้อง - สามี - ภรรยา) ที่สามารถพูดภาษาไทยได้
ตัวช่วยรอง	หมายถึง เพื่อนบ้านใกล้เคียงที่ร่วมเป็นอาสาสมัครในการจัดทำกิจกรรมฯ
ตัวช่วยเสริม	หมายถึง อาสาเพื่อนบ้าน ศิษย์เก่าของ ศศช. โรงเรียน
ภาคีเครือข่าย	หมายถึง หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานเอกชน ชุมชนครอบครัว สถาบันทางศาสนา และบุคคลอื่นใดที่ประสงค์จะจัด ร่วมจัด ส่งเสริม หรือสนับสนุนการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเรียนรู้ หรือหน่วยจัดการเรียนรู้ รวมทั้งสังกัด สพฐ. และ ตชด.

บทที่ ๒
การวิเคราะห์สภาพชุมชน
บนพื้นที่สูง

บทที่ ๒

การวิเคราะห์สภาพชุมชนบนพื้นที่สูง

เมื่อก้าวถึงชุมชนบนพื้นที่สูงของประเทศไทย โดยทั่วไปก็จะหมายถึงชุมชนชาวไทยภูเขา ที่อาศัยกระจุกกระจายอยู่ตามภูเขาทางภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ซึ่งมีภาษา วัฒนธรรม และความเชื่อต่าง ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันออกไป โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง หรือ ชนชาวไทยภูเขา จำนวน ๑๔ กลุ่ม ได้แก่

กะเหรี่ยง (ปากะญอ) ม้ง (แม้ว) เมี่ยน (เย้า) ลีซู (ลีซอ) ลาหู่ (มุเซอ) อาข่า (อีก้อ) ลีว๊ะ ถิ่น ขมุ จินฮ่อ ตองซุ คะฉิ่น ดาลาอั้ง (ปะหล่อง) และมลาบรี (ตองเหลือง)

ชุมชนบนพื้นที่สูงเหล่านี้ตั้งอยู่ตามภูเขาสูงที่ห่างไกล การคมนาคมในปัจจุบันบางพื้นที่ค่อนข้างสะดวกในการสัญจร การรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีความสะดวกรวดเร็วขึ้น มีระบบไฟฟ้าจากส่วนภูมิภาค สัญญาณโทรศัพท์ จึงทำให้คนรุ่นใหม่มีโอกาสในการสื่อสารใช้ภาษาไทยมากขึ้น แต่ถึงกระนั้นยังมีกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยที่ยังสื่อสารภาษาไทยได้น้อยหรือไม่ได้เลย และคนกลุ่มนี้ยังคงดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม แม้สภาพชุมชน จะเปลี่ยนไปจากลักษณะที่พบ คือ คนในชุมชนยังอายุ ไม่กล้าพูดคุยกับคนแปลกหน้า ขาดความมั่นใจในการใช้ภาษาไทย หรือฟังเข้าใจแต่ไม่สามารถตอบเป็นภาษาไทยได้ ส่วนใหญ่ผู้หญิงจะพูดภาษาไทยได้น้อยกว่าผู้ชาย อุปสรรคกิจกรรม คือ ข้อจำกัดในการเรียนรู้ หลงลืมเจ็บป่วย ไม่ได้ใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน ไม่มีเวลา มีภาระหน้าที่ไม่อยู่ในพื้นที่ การไม่เห็นความสำคัญในการใช้ภาษาไทย

วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

ในภาพรวมวิถีชีวิตและจารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยมีความเป็นอยู่ที่เกี่ยวพันและพึ่งพิงป่า ทรัพยากรธรรมชาติจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของพวกเขา มีโครงสร้างทางสังคมที่หลากหลาย มีวัฒนธรรมประเพณีและภาษาของตน มีความเชื่อตามศาสนาสากลทั้งพุทธคริสต์ และอิสลาม และยังยึดถือความเชื่อตามประเพณี โดยมีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตสุขภาพอนามัย และการทำมาหากินที่อาศัยธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีความสามารถพิเศษในทางศิลปหัตถกรรม และงานช่างฝีมือ โดยเฉพาะการทอผ้า เย็บผ้า เย็บปัก ประดิษฐ์ และการตีเหล็ก ซึ่งมีลักษณะเด่นที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของตน ด้วยเหตุนี้แต่ละกลุ่มจึงมีเครื่องแต่งกายประจำกลุ่มของตนเองที่มีรูปแบบสีสันทที่สวยงาม มีเครื่องประดับอันแสดงออกถึงอัตลักษณ์เฉพาะตัว มีศิลปะการแสดงต่าง ๆ เฉพาะกลุ่มทั้งการร้อง – รำ และดนตรี ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า

รูปภาพวิถีชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง

การทำนาขั้นบันได

การเลี้ยงผี

การทอผ้า

การฟ้อนรำ

การตีมีด

การทำพิธีมัดมือเรียกขวัญ

ภาพที่ ๑ รูปภาพวิถีชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง

จำนวนประชากรกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

กลุ่มชาติพันธุ์	หมู่บ้าน/ชุมชน	ครัวเรือน	ประชากร	การกระจายตัว
● กะเหรี่ยง	๑,๙๑๒	๘๗,๖๒๘	๔๓๘,๑๓๑	● แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูนลำปาง ตาก สุโขทัย แพร่ กำแพงเพชรอุทัยธานี กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรีประจวบคีรีขันธ์ และ สุพรรณบุรี
● ม้ง (แม้ว)	๒๕๓	๑๙,๒๘๗	๑๕๓,๙๕๕	● แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำปาง ตาก พิษณุโลก เลย สุโขทัย และเพชรบูรณ์
● เมี่ยน (เย้า)	๑๗๘	๖,๗๕๘	๔๕,๕๗๑	● เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลำปาง น่านตาก กำแพงเพชร สุโขทัย และ เพชรบูรณ์
● อาข่า (อิก้อ)	๒๗๑	๑๑,๑๙๘	๖๘,๖๕๓	● เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำปาง ตาก และเพชรบูรณ์
● ลาหู่ (มูเซอ)	๓๘๕	๑๘,๐๕๗	๑๐๒,๘๗๖	● เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา แม่ฮ่องสอน ลำปาง ตาก กำแพงเพชร และเพชรบูรณ์
● ลีซอ (ลีซอ)	๑๕๕	๖,๕๕๓	๓๘,๒๙๙	● เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ตาก สุโขทัย กำแพงเพชร และเพชรบูรณ์
● ลีว๊ะ	๖๙	๔,๓๖๑	๒๒,๒๖๐	● เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน น่าน ตาก ลำปาง อุทัยธานี และ สุพรรณบุรี
● ถิ่น	๑๕๙	๘,๔๙๖	๔๒,๖๕๗	● เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน น่าน เพชรบูรณ์ และเลย
● ขมุ	๓๘	๒,๒๕๖	๑๐,๕๗๓	● เชียงใหม่ ลำปาง น่าน สุโขทัย และอุทัยธานี
● จีนฮ่อ			๒๐๐,๐๐๐	● แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา และลำปาง
● มลาบรี (ตองเทื่อง)	๒		๒๘๒	● แพร่ และน่าน

ตารางที่ ๑ จำนวนประชากรกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

ที่มา : สืบค้นจากเว็บไซต์กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

<http://harvardasia.co.th>. แผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๐)

ปัญหาของชุมชนบนพื้นที่สูง

ปัจจุบันพื้นที่สูงยังคงมีปัญหาที่จำเป็นและต้องให้ความสำคัญต่อการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง โดยสภาพปัญหาของพื้นที่สูง อาจจำแนกได้หลายลักษณะ ดังนี้

๑) ประชากรบนพื้นที่สูงทั่วไปมีสภาพยากจน จากการสำรวจเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาเกษตรที่สูงในภาคเหนือตอนบน ๙ จังหวัด โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปี ๒๕๔๗ พบว่า เกษตรกรทั่วไปไม่มีรายได้เฉลี่ยเพียงปีละ ๓๑,๑๒๖ บาทต่อครัวเรือน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรายได้ของเกษตรกรในภาคเหนือกว่าเท่าตัว (๖๙,๓๗๓ บาท ต่อครัวเรือนต่อปี) สาเหตุสำคัญเกิดจากเกษตรกรสร้างผลผลิตได้น้อย ต้นทุนการผลิตสูง ในขณะที่ราคาผลผลิตค่อนข้างต่ำและค่อนข้างผันผวน นอกจากนี้เกษตรกรยังมีช่องทางการตลาดน้อย และไม่มีโอกาสสร้างรายได้นอกภาคการเกษตรเท่าที่ควร

๒) มีระบบการผลิตที่ใช้สารเคมีเกษตรอย่างไม่เหมาะสม ทำให้เกิดการปนเปื้อนของสารเคมีเกษตร เกิดการตกค้างทั้งในผลผลิตและในสิ่งแวดล้อมทั้งดิน และน้ำ สาเหตุส่วนใหญ่เนื่องมาจากเกษตรกรบนพื้นที่สูงยังขาดความรู้และทักษะในการเพาะปลูกที่เหมาะสม ส่งผลกระทบต่อระบบทรัพยากรน้ำและผู้ที่อยู่อาศัยบนพื้นราบ

๓) พื้นที่ทำกินเสื่อมโทรม พื้นที่ทำการเกษตรร้อยละ ๙๖.๔๘ ของพื้นที่สูงใน ๑๒ จังหวัดภาคเหนือ เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันมาก ทำให้เกิดปัญหาการชะล้างพังทลายหน้าดิน โดยเฉพาะในระบบการทำเกษตรแบบตัดและเผา ที่เปิดหน้าดินโล่งรับแรงปะทะกับเม็ดฝนโดยตรง และไม่มีระบบชะลอการไปของน้ำฝนที่ไหลบ่าไปตามความลาดชัน หน้าดินที่ถูกชะล้างไปทุกปีทำให้พื้นที่เกษตรเหลือแต่ดินชั้นล่างที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ และเป็นดินปนหิน

๔) ปัญหาการบุกรุกเพื่อหาพื้นที่ทำกินใหม่ สาเหตุเกิดจากการที่ผลผลิตต่อพื้นที่ต่ำลง ข้าว และอาหารที่ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภค หรือผลผลิตที่ได้ไม่พอสำหรับขายเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัว จึงต้องเพิ่มผลผลิตโดยเพิ่มพื้นที่ปลูก นอกจากนี้ยังเกิดจากการเพิ่มขึ้นของประชากรในครัวเรือน การอพยพเข้ามาของประชากรจากนอกประเทศและจากพื้นราบของประเทศไทย ทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ

๕) ความชัดเจนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะระหว่างชุมชนบนพื้นที่สูง พื้นที่ต้นน้ำและพื้นที่ห้วยน้ำ รวมถึงความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน เนื่องจากต่างมีจุดยืนและมุมมองการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติต่างกัน ทั้งทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ โดยร้อยละ ๗๗.๗๔ ของครัวเรือนเกษตรกรรมบนพื้นที่สูงใน ๑๒ จังหวัด ยังอาศัยการตัดไม้เพื่อการใช้ประโยชน์ในครัวเรือน

๖) ปัญหาด้านสังคมในอนาคต ชุมชนชาวเขาอาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจาย และมีวัฒนธรรมเฉพาะ อาศัยกฎระเบียบ และความเชื่อทางศาสนาเป็นกรอบการดำรงชีวิต การสร้างความสงบสุขในสังคมลักษณะเช่นนี้ ทำให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงน้อย ปัจจุบันสังคมของชุมชนชาวเขาเปิดสู่สังคมภายนอกมากขึ้น ทำให้มีความล่อแหลมต่อปัญหาต่าง ๆ ทั้งปัญหาเยาวชน การขาดจิตสำนึกต่อสังคมการแพร่ระบาดของยาเสพติด โรคนเอตส์ รวมทั้งปัญหาด้านความมั่นคงตามแนวชายแดน ขณะเดียวกันเยาวชนบนพื้นที่สูงมีแนวโน้มที่จะอพยพไปประกอบอาชีพในเมืองมากขึ้น ทำให้ขาดแคลนแรงงานในชุมชน (บทสรุปสำหรับผู้บริหารยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านพื้นที่สูง : สถาบันวิจัยเกษตรที่สูง, ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)

พัฒนาการจัดการศึกษา กศน. สำหรับชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทย

ตลอดระยะเวลา ๔๒ ปี กรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สำนักงาน กศน.) ได้ใช้ความพยายามในการ

เข้าไปดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับชุมชนบนพื้นที่สูงในรูปแบบต่าง ๆ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๙ เป็นต้นมา โดยเริ่มจากการจัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานสำหรับชาวเขา ซึ่งเน้นเรื่องการเรียนรู้หนังสือ (อ่านออกเขียนได้) เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐาน ด้านการใช้ภาษาไทย คณิตศาสตร์

และความรู้ทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน อันจำเป็นแก่ การประกอบอาชีพและการติดต่อสื่อสาร การจัดการศึกษาในระยะเริ่มแรกตามรูปแบบนี้ไม่มีหลักสูตรสำหรับการเรียน แต่จะใช้ชื่อ “แบบเรียนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานสำหรับชาวเขา” เป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษา

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ - ๒๕๒๑ ได้พัฒนาการจัดการศึกษาให้กับชาวไทยภูเขาในรูปแบบการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จสำหรับชาวไทยภูเขา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ใหญ่รู้หนังสือไทย โดยบูรณาการเรียนการสอนภาษาไทยเข้ากับการพัฒนาด้านอื่น ๆ ด้วยการให้รู้ปัญหาและวิธีแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ทั้งปัญหาสุขภาพอนามัย สิทธิหน้าที่ของประชาชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โทษของการปลูกฝิ่น การประกอบอาชีพที่เหมาะสมระดับชุมชน มีครูอาสาสมัครเดินสอนไปพบผู้เรียนในหมู่บ้าน ใช้เวลาเรียน ๒๕๐ ชั่วโมง เรียนจนจบหลักสูตร ได้รับประกาศนียบัตรเทียบเท่าระดับ

ประถมศึกษาปีที่ ๔ การจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จจัดเป็นการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ที่มีการพัฒนาทั้งระบบ ทั้งปรัชญา หลักสูตรแบบเรียน วิธีการวัดและประเมินผล ครูได้รับการอบรมก่อนไปปฏิบัติงาน และมีการนิเทศติดตามผลในพื้นที่อย่างเป็นระบบ

การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา พ.ศ. ๒๕๒๓ – ๒๕๒๙ โครงการทดลองการจัดการศึกษาในรูปแบบ “ศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา” (ศศช.) โดยมีเป้าหมายเพื่อจัดการศึกษาทั้งชุมชน โดยยึดหลักการ “การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม” และได้พัฒนาหลักสูตรประถมศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา พ.ศ. ๒๕๒๔ ใช้สอนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ การดำเนินงานการจัดการศึกษาในรูปแบบ ศศช. นอกจากจะมีหลักสูตรเฉพาะ มีแบบเรียน คู่มือครู รวมถึงระบบนิเทศ

ติดตามผล รูปแบบการอบรมครู เมื่อสรุปผลการทดลองโครงการฯ กรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้ขยายงานเข้าสู่ระบบงานปกติจากเดิมทดลองใน ๔ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน และลำปาง ขยายเป็น ๑๔ จังหวัด ในเขตภาคเหนือที่มีชาวไทยภูเขา

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๙ พระราชทานนามใหม่ว่า ศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” เพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี องค์สมเด็จพระย่าของปวงชนชาวไทยที่พระองค์ทรงเมตตาอุปถัมภ์ปัจจัยต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาบนพื้นที่สูงและสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูอาสาสมัคร การศึกษานอกโรงเรียนพื้นที่สูง (ครู ศศช.) ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นต้นมา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (พระยศในขณะนั้น) ทรงรับงาน ศศช. ในพื้นที่จังหวัด น่าน เชียงใหม่ ตาก พังงา และแม่ฮ่องสอน เข้าโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (กพด.) มีเป้าหมายพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร โดยเน้นการบูรณาการการเรียนรู้ทั้งเด็ก และผู้ใหญ่ ซึ่งมีกิจกรรม ๕ ด้าน ประกอบด้วย ด้านโภชนาการ สุขภาพอนามัย การศึกษา พัฒนาอาชีพ อนุรักษ์ทรัพยากร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

พ.ศ. ๒๕๔๐ – ๒๕๔๔ กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้จัดทำนโยบายการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับชุมชนบนพื้นที่สูง โดยขยายศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” เพิ่มขึ้น โดยกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาในรูปแบบศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ให้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งเด็ก และผู้ใหญ่

ให้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถในด้านการใช้ภาษาไทย เพื่อการสื่อสารให้บริการการศึกษาที่หลากหลาย ทั้งการศึกษาสายสามัญ การศึกษาอาชีพ และการศึกษาตามอัธยาศัยให้สนองต่อสภาพปัญหา และความต้องการของประชาชนบนพื้นที่สูง เพื่อให้ประชาชนสามารถพัฒนาศักยภาพตนเองได้

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ส่งผลให้หลักสูตร ศศช. พ.ศ. ๒๕๒๔ ถูกยกเลิกและสถานศึกษาได้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาใช้เอง ตามแนวหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ ต่อมา พ.ศ. ๒๕๕๑ กระทรวงศึกษาธิการประกาศยกเลิกหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ และให้ทุกสถานศึกษาของ กศน. ใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑

และในวันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศ “พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. ๒๕๖๖” ขึ้น และเปลี่ยนชื่อจาก สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็น กรมส่งเสริมการเรียนรู้ มีบทบาทหน้าที่ จัด ส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้ ได้แก่

- ๑) การเรียนรู้ตลอดชีวิต
- ๒) การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง
- ๓) การเรียนรู้เพื่อคุณวุฒิตามระดับ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การจัดการศึกษาสำหรับชุมชนบนพื้นที่สูง แม้จะได้ใช้ความพยายามในรูปแบบต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความเหมาะสม สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญดังกล่าวแล้วก็ตาม เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาเกิดขึ้น ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาก็มีความจำเป็นต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ด้านการศึกษาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ความภาคภูมิใจรางวัลนานาชาติ ของ กรมส่งเสริมการเรียนรู้

๑. รางวัลเนสซิม ฮาบีฟ (Nessim Habif Award) จาก UNESCO เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้รับรางวัลที่ ๑ ประเภทสื่อโสตทัศนูปกรณ์ เรื่อง “อาศรม” และรางวัลที่ ๓ ประเภทเอกสารสิ่งพิมพ์ส่งเสริมการอ่าน
๒. รางวัลเอซีซียู (ACCU Price) จากศูนย์วัฒนธรรมแห่งเอเชียขององค์กรยูเนสโก (ACCU) เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้รับรางวัลที่ ๓ เกี่ยวกับ สื่อด้านการรู้หนังสือ
๓. รางวัลนอมา (Noma Price) จาก UNESCO เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ประเภทชมเชยเกี่ยวกับ โครงการ ศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.)

กรอบแนวคิดของการจัดการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง”

การจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” เป็นการจัดการศึกษาชุมชนที่ยึดชุมชนเป็นหลัก กล่าวคือ เป็นการจัดการศึกษาและจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้กับประชาชน ทั้งชุมชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความรู้พื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต พื้นฐานความรู้ และเพื่อแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้อื่น และการศึกษาต่อ มีอาชีพและพัฒนาอาชีพของตนเอง โดยยึดหลักการพึ่งตนเอง และดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยสามารถดำรงชีวิตด้วยความสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการเคารพในองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำมาเป็นส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้กับชุมชน ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภูมิของการจัดการศึกษาของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๑ การจัดการศึกษาชุมชนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง”

จากแผนภูมิ การจัดการศึกษาชุมชนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” จึงเป็นการจัดการศึกษาให้กับประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ตามบริบทและสภาพของแต่ละชุมชน เรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการ และปัญหาของตนเอง โดยมีกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทั้ง ๓ กลุ่มกิจกรรม คือ

๑. การเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ ตามศักยภาพและความสนใจ และวิถีของตนเอง โดยใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดห้องสมุด การใช้โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ การจัดที่อ่านหนังสือ เสียงตามสาย โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือ ฟังเพลง และการละเล่น เป็นต้น

๒. การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง

การศึกษาเพื่อการดำรงชีวิต เช่น การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต และการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

๓. การเรียนรู้เพื่อคุณวุฒิตามระดับ

การศึกษาพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาให้กับประชาชน ตั้งแต่ระดับการสื่อสารภาษาไทย การส่งเสริมการรู้หนังสือ การศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย

หลักการจัดการศึกษาชุมชน

แผนภูมิที่ ๒ แบบการจัดกิจกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน

ที่มา: ศุภกร ศรีศักดิ์, เอกสารประกอบการบรรยายคู่มือ ศศช., ๒๕๖๑

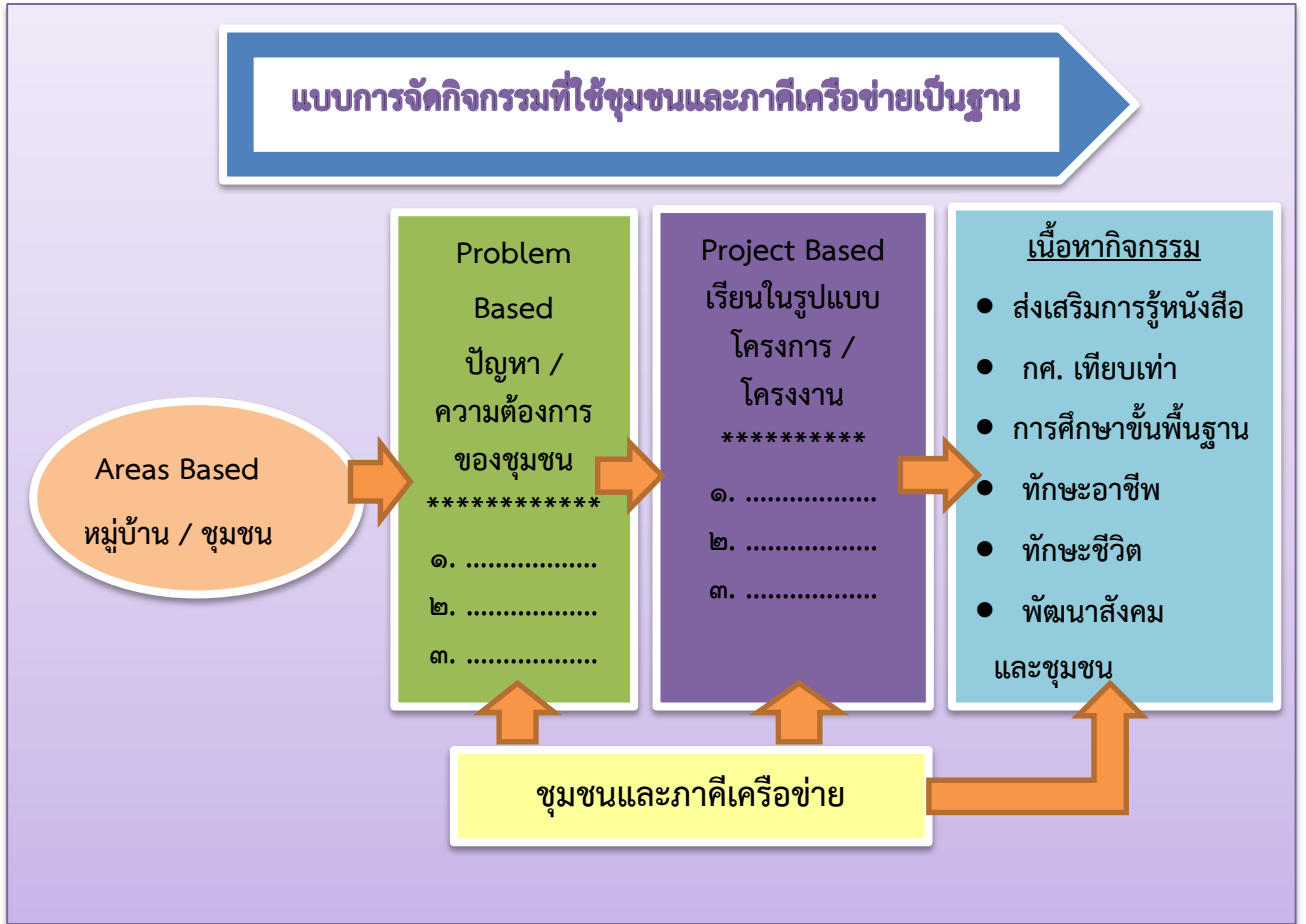
ใช้พื้นที่หรือชุมชนเป็นฐาน (Community Based) ในการจัดหรือส่งเสริมการเรียนรู้ กล่าวคือ ชุมชนเป็นห้องเรียน ของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ขอบข่ายของชุมชนอาจจะเป็น ระดับหมู่บ้าน หรือระดับตำบลก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพในการบริหารจัดการ ของ กศน.ตำบลแต่ละแห่ง

ผู้เรียน (Learner) คือ ประชาชนทุกคนในตำบล หรือหมู่บ้านหรือชุมชน เพราะปัญหาของชุมชน ทุกคนในชุมชนต้องเรียนรู้และช่วยกันแก้ปัญหา

หลักสูตร ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ (Problems and Vision Based) มาจากหลายแนวทาง เช่น ปัญหาความต้องการของชุมชน จุดเด่น และวิสัยทัศน์ของชุมชน

การจัดกิจกรรม เพื่อการเรียนรู้ อาจจัดการเรียนรู้ในรูปแบบของโครงการ (Project Based) เนื่องจากประชาชนหรือผู้เรียน มีปัญหาความต้องการ และความสนใจที่แตกต่างกัน กิจกรรมการเรียนรู้จึง ต้องแตกต่างกัน

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ทั้งปัญหาและวิสัยทัศน์ของชุมชน จะสามารถจัดการเรียนรู้ได้ทั้งใน รูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยพิจารณาตามความต้องการหรือความ เหมาะสมและเป้าหมายของแต่ละกิจกรรม

แผนภูมิที่ ๓ แบบการจัดกิจกรรมที่ใช้ชุมชนและภาคีเครือข่ายเป็นฐาน

ที่มา: ศุภกร ศรีศักดิ์ดา,เอกสารประกอบการบรรยายคู่มือ ศศช., ๒๕๖๑.

การจัดกระบวนการเรียนรู้ ในกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยใช้ชุมชนเป็นฐานตามรูปแบบดังกล่าว มาจากพื้นฐานความเชื่อ ๓ ประการ

๑) ชุมชนที่มีศักยภาพ คือ ชุมชนที่มีความสามารถในการเผชิญ พึ่งพาตนเองและในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

๒) การจัดการศึกษาเพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพ จึงต้องเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นบทบาทของผู้เรียน คือ ชุมชนเป็นสำคัญ กระบวนการจัดการเรียนรู้ทุกขั้นตอนต้องมาจากการดำเนินการของชุมชนหรือผู้เรียน

๓) การจัดการศึกษาที่มีความหมายแก่ผู้เรียน คือ การศึกษาที่นำมาซึ่งการแก้ปัญหาของชุมชน

การจัดการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง”

การจัดการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ดังที่ได้กล่าวข้างต้นว่าเป็นการจัดการศึกษาชุมชน หมายถึง คนทุกคนในชุมชนเป็นกลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ที่รับผิดชอบในแต่ละชุมชน สามารถจำแนกกลุ่มเป้าหมายได้ ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มเป้าหมายเด็กก่อนวัยเรียนที่ไม่ได้รับการศึกษาในชุมชน

(เด็กเล็ก/ระดับอนุบาล อายุ ๓ - ๖ ปี)

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มเป้าหมายเด็กวัยเรียนที่ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน (อายุ ๗ - ๑๔ ปี)

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มเป้าหมายผู้ใหญ่ (อายุ ๑๕ - ๕๙ ปี)

กลุ่มที่ ๔ กลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุ (อายุ ๖๐ ปี ขึ้นไป)

บทที่ ๓
แนวทางการขับเคลื่อน

บทที่ ๓

แนวทางการขับเคลื่อน

การดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง มีเป้าหมายหลักเพื่อให้ผู้ใหญ่บนพื้นที่สูงสามารถใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันหรือสามารถฟังเข้าใจและพูดรู้เรื่อง เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง และนำไปปรับใช้ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยมีแนวทางการขับเคลื่อน ดังนี้

๑. ศึกษาข้อมูล ทั้งข้อมูลพื้นฐานชุมชนและข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย
๒. ศึกษาลักษณะ ธรรมชาติ และจิตวิทยาการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ใหญ่
๓. ศึกษาเทคนิคการจัดกิจกรรม และวางแผนการจัดกิจกรรม
๔. ดำเนินการวัดผลและประเมินผล
๕. สรุปและรายงานผลการดำเนินงาน
๖. ขยายผลการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง

๑. การศึกษาข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลพื้นฐานชุมชน

เมื่อกล่าวถึงชุมชนบนพื้นที่สูงของประเทศไทย โดยทั่วไปก็จะหมายถึงชุมชนชาวไทยภูเขาที่อาศัยกระจุกกระจายอยู่ตามภูเขาทางภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ซึ่งมีภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อต่าง ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันออกไป โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง หรือชนชาวไทยภูเขา จำนวน ๑๔ กลุ่ม ได้แก่ กะเหรี่ยง ม้ง (แม้ว) เมี่ยน (เย้า) ลีซู (ลีซอ) ลาหู่ (มุเซอ) อาข่า (อีเก้อ) ลีวะ ถิ่น ขมุ จินฮ่อ ตองซุ คะฉิ่น ดาราอั้ง (ปะหล่อง) และมลาปรี (ตองเหลือง)

วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในภาพรวมประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยมีความเป็นอยู่ที่เกี่ยวพันและพึ่งพิงป่า ทรัพยากรธรรมชาติจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของพวกเขา มีโครงสร้างทางสังคมที่หลากหลาย มีวัฒนธรรม ประเพณีและภาษาของตน มีความเชื่อตามศาสนา ทั้งพุทธ คริสต์ และอิสลาม และยังมียึดถือความเชื่อตามประเพณี โดยมีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต สุขภาพอนามัย และการทำมาหากินที่อาศัยธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมี ความสามารถพิเศษในทางศิลปหัตถกรรมและงานช่างฝีมือ โดยเฉพาะการทอผ้า เย็บผ้า เย็บปักประดิษฐ์ และการตีเหล็ก ซึ่งมีลักษณะเด่นที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของตน ด้วยเหตุนี้ แต่ละกลุ่มจึงมีเครื่องแต่งกายประจำกลุ่มของตนเองที่มีรูปแบบ สีเส้นที่สวยงาม มีเครื่องประดับอัน แสดงออกถึงอัตลักษณ์เฉพาะตัว มีศิลปะการแสดงต่าง ๆ เฉพาะกลุ่มทั้งการร้อง - รำ และดนตรี ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า (สถาบัน กศน. ภาคเหนือ, ๒๕๖๑: ๘)

สำหรับการศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชนเพื่อนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ควรศึกษาในประเด็นต่อไปนี้

- ๑) วิถีชุมชน / ปฏิทินชุมชน ๑๒ เดือน
 - วิถีชีวิตประจำวัน
- ๒) สุขภาพอนามัย
- ๓) การศึกษา
- ๔) อาชีพ
- ๕) วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม เช่น
 - มัดมือ
 - กินข้าวใหม่
 - รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ
 - เทศกาลคริสต์มาส
- ๖) ผู้นำชุมชน เช่น
 - ผู้นำทางการ เช่น กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ
 - ผู้นำตามธรรมชาติ (ผู้นำจิตวิญญาณ) เช่น พ่อเมือง พ่อตั้งข้าว ฯลฯ
- ๗) องค์กร / กลุ่ม เช่น
 - กลุ่มออมทรัพย์
 - กลุ่มสตรีแม่บ้าน
- ๘) ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ปราชญ์ชาวบ้าน
- ๙) หน่วยงาน / สถานสาธารณประโยชน์ เช่น
 - โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล
 - สถานศึกษา / ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
 - องค์กรบริหารส่วนตำบล
- ๑๐) ศาสนสถาน เช่น
 - วัด
 - โบสถ์

๑.๒ ข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย

ในการศึกษาข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย มีรายละเอียดดังนี้

๑) กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง เป็นผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ ๑ อายุระหว่าง ๑๕ – ๕๙ ปี และกลุ่มที่ ๒ อายุ ๖๐ ปีขึ้นไป

๒) ระดับความสามารถในการใช้ภาษาไทยของกลุ่มเป้าหมาย

ให้มีการประเมินระดับความสามารถในการใช้ภาษาไทย ก่อนดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง โดยระดับความสามารถในการใช้ภาษาไทย แบ่งเป็น ๓ ระดับ ดังนี้

(๑) ระดับที่ ๑ ฟัง - พูดภาษาไทยไม่ได้

(๒) ระดับที่ ๒ ฟังได้ พูดไม่ได้

(๓) ระดับที่ ๓ ฟัง - พูดภาษาไทยได้บ้าง

นอกจากนี้ ควรศึกษาข้อมูลกลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคลในประเด็นต่อไปนี้ด้วย

(๑) อายุ

(๒) เพศ

(๓) ชชาติพันธุ์

(๔) สถานภาพ

(๕) อาชีพ

(๖) ความสนใจ / ความต้องการ

(๗) สุขภาพ

สำหรับการศึกษาข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ให้ใช้แบบเก็บรวบรวมข้อมูลรายบุคคล ตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลจากการสำรวจ รวบรวม ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มเป้าหมายเพื่อจัดกลุ่มตามระดับความสามารถในการใช้ภาษาไทย (รายละเอียดในภาคผนวก)

แบบเก็บรวบรวมข้อมูลรายบุคคล

ตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง

๑. ชื่อ - สกุล กลุ่มเป้าหมาย

๒. อายุ

๑๕ - ๕๙ ปี

๖๐ ปี ขึ้นไป

๓. เพศ

ชาย

หญิง

๔. ชชาติพันธุ์

กะเหรี่ยง

ม้ง (แม้ว)

ลีซู (ลีซอ)

ลาหู่ (มุเซอ)

อาข่า (อีก้อ)

ลีวะ

ถิ่น

ขมุ

จีนฮ่อ

ทองซุ

เมี่ยน (เย้า)

คะฉิ่น

ดาราอั้ง (ปะหล่อง)

มลาบรี (ตองเหลือง)

๕. สถานภาพ

โสด

สมรส

หม้าย

หย่าร้าง

ภาพที่ ๒ แบบเก็บรวบรวมข้อมูลรายบุคคลฯ

๒. ลักษณะ ธรรมชาติ และจิตวิทยาการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ใหญ่

การเรียนรู้เป็นพัฒนาการหนึ่งของชีวิตที่ไม่มีวันจบสิ้น บุคคลเกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาในเรื่องต่าง ๆ กันในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน ดังที่ มัลคอม โนลส์ (๑๙๘๐, อ้างถึงใน ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ อ่าเภอมะขาม, ๒๕๕๒ : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ไว้ว่า “...ผู้ใหญ่ส่วนมากทราบดีว่าตนเองได้เรียนรู้อะไรมาแล้ว ทั้งนี้ เพราะว่าผู้ใหญ่ให้ความสำคัญตัวเองกับประสบการณ์และค่านิยมที่ตัวพึงพอใจ ดังนั้น ถ้าหากเขาพบว่าในบางสถานการณ์ประสบการณ์ไม่ได้รับการยอมรับและนำมาใช้เลย เขาจะเกิดความรู้สึกว่าถูกปฏิเสธและการปฏิเสธประสบการณ์ของเขานั้น หมายถึงการไม่ยอมรับในตัวเขาด้วย...” ดังนั้น ถ้าไม่รับรู้ประสบการณ์เดิมและความรู้เดิมของผู้ใหญ่แล้ว เขาอาจเกิดการต่อต้านทางความคิด และต้องการรู้ว่าทำไมความรู้เดิมผิดพลาดอย่างไร และจะไม่รับรู้สิ่งใหม่ ๆ ดังนั้น เราจึงต้องให้การยอมรับ และไม่มีท่าที่เป็นลบกับวิถีคิดหรือสิ่งที่ผู้เข้ารับการอบรมแสดงออก ในบางสถานการณ์สามารถจะเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ที่นำไปสู่แนวคิดและวิธีการใหม่ ๆ ได้

ดังนั้น ลักษณะและธรรมชาติของผู้ใหญ่ จึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดกิจกรรมและข้อควรระวังที่แตกต่างจากคนวัยอื่น ๆ บางประการ โดย ทองอยู่ แก้วไทรฮะ (๒๕๖๒, ๔๔) ได้สรุปข้อควรปฏิบัติและแนวทางการจัดกิจกรรมโดยยึดหลักจิตวิทยาผู้ใหญ่ ดังนี้

๑) ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีถ้าเรื่องที่นำมาเรียนรู้ตรงความสนใจ ความต้องการและสัมพันธ์สอดคล้องกับประสบการณ์ที่ผ่านมา ฉะนั้น การเรียนรู้ที่เริ่มจากเรื่องที่เขาสนใจ อยากเรียน เกิดประโยชน์โดยตรงและเริ่มจากเรื่องที่คุ้นเคยมาก่อน จะทำให้เขาอยากเรียน ใฝ่เรียนมีความเข้าใจ และสนุกกับการเรียนรู้ได้มากขึ้น

๒) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดี ถ้าหากให้เขาเป็นศูนย์กลางในการเรียน โดยให้ทุกเรื่องถูกนำมาใช้ในการเรียน ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนรู้ บรรยากาศ สื่อ หลักสูตร แผนการเรียน วิธีการประเมินผล หรือการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้อื่น ๆ ให้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้มีบทบาทเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วม มีส่วนคิด ส่วนเลือก มีส่วนตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง และรับผลที่เกิดจากเรื่องนั้นที่เรียนด้วย

๓) ผู้ใหญ่โดยทั่วไปมักต้องการเป็นผู้นำตัวเอง ไม่ต้องการให้ใครมาสั่ง มาสอน ไม่ต้องการถูกปฏิบัติเหมือนตนเองเป็นเด็ก เพราะเขามีความเชื่อว่าเขาสามารถที่จะรับผิดชอบตนเอง และกำหนดวิถีชีวิตตนเองได้ ฉะนั้น บทบาทของครูในการสอนผู้ใหญ่ จึงควรเป็นผู้อำนวยความสะดวกกระบวนการเรียนรู้หรือการค้นหาคำตอบ ร่วมกับเขามากกว่าการสอนหรือการบอกเล่าส่งผ่านความรู้ในเขาแต่ฝ่ายเดียว แล้วเราทำหน้าที่ประเมินผล ว่าเขาเข้าใจ และเชื่อฟังตามคำสอนของเราหรือไม่ เป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่มักไม่ถูกใจ

๔) หลักการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียนที่สำคัญยิ่งข้อหนึ่ง คือ ความศรัทธาและความเชื่อมั่นในความแตกต่างระหว่างบุคคลในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความแตกต่างระหว่างบุคคลนี้จะเพิ่มมากขึ้น เมื่อบุคคลมีอายุเพิ่มขึ้น มีประสบการณ์มากขึ้น การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ที่มีสภาพแตกต่างกันเหล่านี้จึงต้องเตรียมการเพื่อสนองต่อความแตกต่างเหล่านี้เป็นพิเศษ ครูต้องรู้จักผู้ใหญ่ที่เป็นผู้เรียนและเข้าใจภูมิหลังของแต่ละคนให้มากที่สุด การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความแตกต่างของแต่ละบุคคล เช่น รูปแบบของการเรียนการสอน เวลาในการนัดหมายเพื่อการเรียนรู้ สถานที่ และบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น ความแตกต่างที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ ความสามารถในการเรียนแต่ละขั้นของผู้ใหญ่จะเป็นไปตาม ความสามารถของแต่ละคน การจัดกิจกรรม

การจัดองค์ความรู้ และสาระในการเรียนให้ผู้ใหญ่ จึงต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงที่สามารถรับได้ของแต่ละคนด้วย

๕) ผู้ใหญ่มักไม่สนใจเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องที่มีเนื้อหาวิชา มาก ๆ หรือการที่จะต้องจดจำข้อเท็จจริง ตัวเลขที่มากมาย หรือการพูดถึงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว แต่ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดี ถ้าเน้นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตการทำงานหรือการทำมาหากิน หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตครอบครัว หรือการคิดเพื่อการแก้ปัญหา การแสวงหาทางเลือกที่จะเพิ่มคุณค่าให้ชีวิตและสังคมชุมชน

๖) ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีที่สุดในสภาพการณ์ผ่อนคลายสนุกสนาน มีความพร้อม มีความสนใจ และพอใจจะเรียน ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ให้ผู้ใหญ่จึงควรสร้างบรรยากาศเป็นกันเองเหมือนอยู่ในครอบครัว การใช้ภาษาหรือสรรพนามในการสื่อสารจึงไม่ควรเป็นเหมือนศิษย์กับครูในโรงเรียน แต่ควรจะเป็น การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือการเรียนรู้ซึ่งกันและกันมากกว่าที่เป็นครูที่มุ่งจะเป็นผู้สอน ให้ความรู้ฝ่ายเดียวการให้รางวัลในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ทำทาง กิริยา วาจา สีหน้า หรือการให้กำลังใจ ในทางบวกจะส่งเสริมการเรียนรู้ได้ผลมากกว่าบังคับ ตำหนิ ทำโทษในทางลบหรือการกำหนดเกณฑ์ กำหนดกติกาในการเรียนโดยครูเพียงฝ่ายเดียว

๗) ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้เร็วกว่าหากได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการปฏิบัติจริง มีโอกาสได้เรียนรู้จากการไปศึกษาภาคสนาม ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ ผู้ปฏิบัติด้วยกันมากกว่านั่งฟังครูบรรยายเพียงอย่างเดียว นอกจากนั้นการเชิญผู้รู้ เจ้าของโครงการ วิทยากร ผู้เชี่ยวชาญผู้มีประสบการณ์โดยตรงมาร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเรา ซึ่งบางครั้งผู้ใหญ่บางคน อาจมีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องที่นำมาสนทนากันเป็นทุนของตนเองอยู่บ้างแล้วก็จะได้เรียนรู้กัน และกันมากยิ่งขึ้นและเกิดความมั่นใจในการเรียนรู้อย่างขึ้น

๘) ถึงแม้ว่าผู้ใหญ่จะมีความมั่นใจในตัวเอง ในชาติ และศักดิ์ศรีในฐานะผู้มีวัยวุฒิค่อนข้างมาก แต่ผู้ใหญ่ก็ยังมี ความพอใจและอบอุ่น รับการยกย่อง ชมเชย และได้รับการยอมรับจากครูผู้สอน จากเพื่อน ในกลุ่มและจากบุคคลทั่วไปเช่นเดียวกัน ฉะนั้น กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกัน และกันให้ทุกคนมีโอกาสได้นำประสบการณ์และความรู้ความสามารถของตนมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับการต่อยอดความรู้ให้กับผู้อื่นและได้รับการเคารพยอมรับและยกย่องจากกลุ่มบ้าง ปรบมือให้เกียรติ หรือชมเชยเมื่อให้แสดงความคิดเห็นก็จะช่วยให้การเรียนรู้ที่สร้าง ความพึงพอใจและมั่นใจมากขึ้นกับ เราได้

๙) การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้ใหญ่ ควรเริ่มต้นจากภาพรวมก่อน จากนั้นจึงทยอยให้ทำ ความเข้าใจในรายละเอียดส่วนย่อยต่าง ๆ ของภาพเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของรายละเอียดต่าง ๆ เหล่านั้น ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของภาพเต็ม แล้วจึงสรุปด้วยการแสดงให้เห็นภาพรวมที่สมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง เช่น การสอนภาษาไทยให้รู้จักคำความหมายเป็นคำ แล้วจึงสอนการแจกลูกในรายละเอียด แล้วสรุปเป็นการ ผสมคำอีกครั้ง เป็นต้น

๑๐) ธรรมชาติของผู้ใหญ่นักเรียนต้องในเรื่องความสามารถในการศึกษาเล่าเรียน ความจำไม่ดี คิดช้า หลงลืม ยังเป็นเรื่องการจำนวนตัวเลข หรือความเชื่อมโยงประสาทความรู้สึกับทักษะการปฏิบัติ มักจะทำได้ช้ากว่าเด็กวัยรุ่น ปมด้อยเหล่านี้ทำให้ผู้ใหญ่ไม่กล้าตอบคำถามต่อหน้าคนอื่น ๆ มีความ ประหม่า กลัว อับอาย ที่จะตอบผิด หรือคิดไม่ทัน ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่มั่นใจในตัวเอง ไม่มั่นใจ ที่จะตอบโจทย์ปัญหา หรือเสนอความคิดเห็นต่อหน้าเพื่อน ๆ ในกลุ่ม ฉะนั้น ผู้สอนควรให้โอกาสผู้ใหญ่

ได้มีความรู้สึกปลอดภัย ไม่อาย ถ้าจะตอบผิด ควรให้เขาได้มีโอกาสปรึกษาหารือ หรือคุยกันในกลุ่ม คุยกับหลาย ๆ กลุ่มก่อน เพื่อให้เกิด ความมั่นใจว่าคิดเหมือนเพื่อนหลายคน แน่ใจว่าคำตอบของตน ไม่ผิดพลาดจะได้ไม่รู้สึกอาย ไม่กลัวการตอบผิดและอาจจะถูกคนเยาะเย้ย

๑๑) ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่มักกลัวความผิดพลาด ผิดพลาด กลัวการทดสอบที่มีการแข่งขัน กลัวหน้าคนอื่น กลัวถูกคนมองว่าเรียนไม่เก่งสู้เพื่อนไม่ได้ ถ้ามีความรู้สึกเช่นนี้เกิดขึ้น ก็จะทำให้ ไม่อยากเรียน ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ในที่สุดก็จะมีเจตคติในทางลบต่อการเรียนรู้ตลอดไป ฉะนั้น การวัดและประเมินโดยเฉพาะ การประเมินผลด้วยข้อทดสอบแบบปรนัยมีข้อถูก - ผิด ที่จะต้องคิด เหมือนครู หรือตามที่ครูบอก ต้องตรง ตามตำราเท่านั้น เป็นความกดดันที่ต้องระมัดระวังและไม่ควรใช้ วิธีนี้โดยไม่จำเป็นกับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ควรใช้เมื่อต้องการประเมินความรู้ที่เป็นตัวเลข ข้อเท็จจริงที่ไม่มี ทางเลือกอื่นเท่านั้น การประเมินโดยวิธีการที่ไม่เป็นทางการ เช่น การซักถาม ให้แสดงเหตุผล การสัมภาษณ์ อย่างเป็นกันเอง การสังเกต การปฏิบัติจริง การให้คนเป็นโครงการรวมกันเป็นกลุ่ม ฯลฯ จะเป็นการ ประเมินผลที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่เป็นอยู่ในวัยผู้ใหญ่มากกว่า

๑๒) ผู้ใหญ่หรือผู้สูงวัยมักจะมีปัญหาในการใช้อุปกรณ์การเรียนรู้ที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ไม่ ค้นเคย และยากต่อการใช้และทำความเข้าใจ ถึงแม้เป็นเครื่องมือและอุปกรณ์ที่มีกระบวนการทำงาน หรือวิธีใช้ที่ซับซ้อนมาก ๆ ยากต่อการเรียนรู้ให้เข้าใจได้ง่าย ๆ บางครั้งอุปสรรคด้านสายตา การมองเห็น และความเคลื่อนไหวที่รวดเร็วก็ไม่ความองข้าม อุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมีความจำเป็นต่อการเรียนรู้ ในยุคปัจจุบัน ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ เพราะจะช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องการขาดแคลนครู การไม่มีเวลาเรียนทั้งวัน เพราะต้องทำงาน ประกอบอาชีพ การขาดแคลนสื่อการเรียนที่เป็นตำราเรียน มีความสะดวกรวดเร็ว และกว้างขวางในการค้นคว้าหาข้อมูลที่ต้องการด้วยสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องฝึก ให้ผู้ใหญ่รู้จักใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ให้เป็นโดยส่งเสริมให้เขาได้เรียนรู้ด้วยตัวเองมากขึ้น ให้กำลังใจ ให้เห็น ความสำคัญความจำเป็นที่ต้องรู้จัก และใช้เป็นโดยอาจมีครูหรือเพื่อน หรือคนในครอบครัวที่ใช้เป็น เป็นผู้ช่วยแนะนำ ซึ่งอาจทำการฝึกอบรมเป็นหมู่ หรือรายบุคคล จนให้เขามีความสามารถขั้นพื้นฐาน และใช้ได้ด้วยตัวเอง มีคู่มือการใช้ที่สามารถทำได้ด้วยการให้ตัวอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

๓. เทคนิคการจัดกิจกรรม

ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับ ผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ครูจำเป็นต้องศึกษาเทคนิคการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้สามารถฟัง - พูด ภาษาไทย เพื่อใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน อีกทั้ง เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาหาความรู้ได้ด้วย ตนเองและนำไปปรับใช้ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยควรศึกษาในเรื่องต่อไปนี้ เพื่อประกอบการดำเนิน กิจกรรมพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง

๓.๑ คุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย

การจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร สำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูงนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะ ของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อจะได้ออกแบบและจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ อาจประมวลคุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย ดังต่อไปนี้

๑) พฤติกรรมต่อการใช้ภาษาไทย พบว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีพฤติกรรมต่อการใช้ภาษาไทย ดังต่อไปนี้

- (๑) ซื่อาย เช่น ไม่กล้าเจอคนแปลกหน้า ไม่พูดคุย เดินหนี ฯลฯ
- (๒) ไม่กล้าพูด หมายถึง พูดได้บ้างแต่ไม่กล้าพูด กลัวพูดผิด กลัวเพื่อนล้อ
- (๓) ไม่ยอมใช้ภาษาไทย หมายถึง เข้าใจภาษาไทยแต่ได้ตอบเป็นภาษาชนเผ่า

๒) คุณลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

ในการนำทฤษฎีการสอนผู้ใหญ่ มาปรับประยุกต์ใช้ในโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ซึ่งกลุ่มเป้าหมายหลักคือ กลุ่มวัยผู้ใหญ่ ที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนเผ่าบนพื้นที่สูง ครูผู้สอนจะต้องรู้จักธรรมชาติ เงื่อนไข และข้อจำกัดต่าง ๆ ของผู้เรียน กลุ่มเป้าหมายผู้เรียนที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ นี้ จะสามารถเรียนรู้ได้ดีในเงื่อนไขและในสถานการณ์ต่าง ๆ ต่อไปนี้

(๑) ผู้เรียนวัยผู้ใหญ่จะถูกชักจูงให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีถ้าหากว่าเนื้อหาสาระที่จะเรียนรู้นั้น ๆ ตรงกับความต้องการ ความสนใจและสอดคล้องกับประสบการณ์ที่ผ่านมา ดังนั้นครูผู้สอนควรเลือกเนื้อหาที่สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการและประสบการณ์ของผู้เรียน

(๒) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดี ถ้าหากถือเอาตัวผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน ดังนั้น การจัดหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรจะต้องยึดถือสถานการณ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่เป็นหลักสำคัญ มิใช่ตัวเนื้อหาวิชาทั้งหลายรวมถึงต้องพยายามให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้

(๓) เนื่องจากประสบการณ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากที่สุดสำหรับผู้ใหญ่ ดังนั้นวิธีการหลักสำหรับการจัดการเรียนรู้ให้กับวัยผู้ใหญ่ก็คือ ครูต้องรู้จักผู้เรียนทุกคน โดยการวิเคราะห์ถึงประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคนอย่างละเอียดว่า มีส่วนไหนของประสบการณ์ของผู้เรียนที่ครูผู้สอนจะสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้บ้าง แล้วจึงหาทางนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

(๔) ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่ก็คือ การมีความรู้สึกต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ เพราะฉะนั้นบทบาทของครูจึงควรอยู่ในกระบวนการสืบหา หรือค้นหาคำตอบร่วมกับผู้เรียน รวมไปถึงอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมหรือมีโอกาสได้ปฏิบัติ เพื่อเกิดการเรียนรู้ ด้วยตนเองมากกว่าที่จะรับการเรียนรู้จากครู และนอกจากนี้ ครูอาจทำหน้าที่ประเมินผลว่าเขาคล้อยตามหรือไม่เพียงเท่านั้น

(๕) ความแตกต่างระหว่างบุคคลจะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในแต่ละบุคคล เมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การสอนผู้ใหญ่จะต้องจัดเตรียมการในด้านนี้อย่างดีพอ เช่น เนื้อหา รูปแบบ วิธีการ และเทคนิคการจัดการเรียนรู้ เวลาที่ใช้ในการเรียนรู้ รวมถึงสถานที่จัดการเรียนรู้ ซึ่งควรจะต้องสอดคล้อง และสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย ในการนำทฤษฎีการสอนผู้ใหญ่ มาปรับประยุกต์ใช้ในการสอนภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร (การฟังและการพูด) นี้ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ กลุ่มวัยผู้ใหญ่ที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนเผ่าบนพื้นที่สูง ครูผู้สอนจะต้องรู้จักธรรมชาติ เงื่อนไข และข้อจำกัดต่าง ๆ ของผู้เรียน และที่สำคัญต้องมีความเชื่อมั่นว่ากลุ่มผู้ใหญ่เหล่านี้สามารถที่จะเรียนรู้ได้ และนอกจากนี้ จะต้องมีความเข้าใจว่ากลุ่มเป้าหมายผู้เรียนที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ นี้ จะสามารถเรียนรู้ได้ดีในเงื่อนไขและในสถานการณ์ต่าง ๆ

๓.๒ รูปแบบและวิธีการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร สำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง

การสอนภาษาทุกภาษามีธรรมชาติของการเรียนรู้เช่นเดียวกัน คือ เริ่มจากการฟัง และการพูด แล้วจึงไปสู่การอ่านและการเขียน ตามลำดับ การสื่อสารในชีวิตประจำวันนั้น การฟังนับว่าเป็นทักษะการรับสาร ที่สำคัญทักษะหนึ่ง เป็นทักษะที่ใช้กันมากและเป็นทักษะแรกที่ต้องทำการสอน เพราะผู้พูดจะต้องฟังให้เข้าใจเสียก่อนจึงจะสามารถพูดโต้ตอบ อ่านหรือเขียนได้ ทักษะการฟังจึงเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญในการเรียนรู้ทักษะอื่น ๆ ดังนั้นในการเรียนการสอนผู้เรียนจึงควรได้รับการฝึกฝนทักษะการฟังอย่างเพียงพอและจริงจัง

ทักษะการฟัง หมายถึง ความสามารถในการจับประเด็นใจความหลักจากสิ่งที่ฟังได้อย่างถูกต้องและครบถ้วนซึ่งเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อน เพราะผู้เรียนต้องเข้าใจสาระสำคัญจากสิ่งที่พูดอารมณ์และความคิดเห็นของผู้พูดและสามารถตอบสนองระบุมความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดหรือบริบทของการพูดได้

ทักษะการพูด คือ การสื่อสารให้ผู้อื่นได้รับรู้ด้วยการพูดอย่างถูกต้อง ชัดเจนและคล่องแคล่ว เข้าใจความหมายได้ตรงกับที่ผู้พูดต้องการสื่อสาร

๓.๒.๑ รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๑) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร สำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ตามแนวทางดังนี้

(๑) จัดกระบวนการเรียนรู้โดยไม่ยึดติดกับหลักสูตร เนื้อหาสาระหรือห้องเรียน โดยต้องสามารถจัดการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาแบบไร้กระบวนการ

(๒) ฝึกการฟังก่อน อาจเป็นคำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน คำใกล้ตัว เริ่มจากคำง่าย ๆ ไปคำที่ยาก คำที่เป็นรูปธรรมไปสู่คำที่เป็นนามธรรม โดยครูใช้หลักการจัดกิจกรรมแบบเน้น ย้ำ ซ้ำ ทวน

(๓) ฝึกพูด อาจใช้การทักทาย พูดคุย สนทนาตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มเป้าหมายอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

๒) ใช้อาสาสมัครที่สื่อสารภาษาไทยได้ มาช่วยในการจัดกิจกรรม ดังนี้

(๑) ตัวช่วยหลัก ได้แก่ สมาชิกในบ้านของกลุ่มเป้าหมาย

(๒) ตัวช่วยรอง ได้แก่ เพื่อนบ้าน ผู้นำชุมชนประเภทต่าง ๆ

(๓) ตัวช่วยเสริม ได้แก่ อาสาเพื่อนบ้าน ศิษย์เก่า ศศช.

๓) จัดหาสื่ออื่น ๆ มาช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้

๓.๒.๒ เทคนิคการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง

ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูงนั้นไม่มีสูตรหรือเทคนิคที่ชัดเจนตายตัวขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมายอย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปสามารถประมวลเทคนิคการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่ สามารถประมวลกว้าง ๆ ดังนี้

๑) สร้างความคุ้นเคย อธิบายไวยากรณ์ ความเป็นพี่น้องในครอบครัว ความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไปมาหาสู่ สร้างความไว้วางใจ ความปลอดภัย เสมือนคนในครอบครัวตนเอง

๒) ในระยะเริ่มแรก อย่าเข้าซี รุกเร้ามากเกินไป จนไม่เอ่ยกร่วมกิจกรรม ด้วยการปรับเปลี่ยนเนื้อหา อารมณ์ บรรยากาศตามความจำเป็น มีกิจกรรมที่ง่ายที่ทำให้ต้องรอคอย ครั้งต่อไปอย่างมีความหวังและมีความหมาย

๓) จัดกิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ในบ้าน “เป้าหมาย” โดยมีสมาชิกในบ้านและหรือ “ตัวช่วยหลัก” ร่วมด้วย เช่น ทำกับข้าว ทำขนม ร่วมกันรับประทานอาหารใน “บ้านเป้าหมาย” เท่าที่มีโอกาสอำนวย

๔) ร่วมกิจกรรมวัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียมกับ “เป้าหมาย” ตามโอกาสอันควร เพื่อความมีน้ำใจไมตรี และสร้างความเป็นกัลยาณมิตรระหว่างครูกับสมาชิกใน “บ้านเป้าหมาย” และคนในชุมชน

๕) “ตัวช่วยหลัก” อื่น ๆ ในบ้านที่ฟัง - พูดภาษาไทยได้ เช่น พ่อ สามี ภรรยา พี่ ป้า น้า อา ก็เป็นคนสำคัญไม่แพ้เด็ก ๆ ลูกหลาน เพราะเขาจะช่วยเป็นแรงเสริมให้การใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันของครอบครัวมีมากขึ้น ผ่านหูผ่านการสนทนา พูดคุยในบ้านมากขึ้น ชวนให้ “เป้าหมายหลัก” มีความคุ้นเคยกับการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารในชีวิตประจำวันมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า ครูมีเทคนิคกระบวนการในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูงที่หลากหลาย เช่น

- สนทนาพูดคุยเรื่องที่สนใจ เรื่องใกล้ตัว
- สนทนาพูดคุยเรื่องที่สนใจ เรื่องใกล้ตัว ใช้สื่อช่วยในการจัดการเรียนรู้ เช่น เสียงตามสาย สื่อธรรมชาติ สารคดี
- สร้างความคุ้นเคย
- สร้างความคุ้นเคย จัดการเรียนรู้บ่อย ๆ
- สร้างความคุ้นเคย จัดการเรียนรู้บ่อย ๆ ใช้สื่อช่วยในการจัดการเรียนรู้ เช่น เสียงตามสาย สื่อธรรมชาติ สารคดี
- สร้างความคุ้นเคย จัดการเรียนรู้บ่อย ๆ สนทนาพูดคุยเรื่องที่สนใจ เรื่องใกล้ตัว ใช้สื่อช่วยในการจัดการเรียนรู้ เช่น เสียงตามสาย สื่อธรรมชาติ สารคดี
- สร้างความคุ้นเคย ใช้สื่อช่วยในการจัดการเรียนรู้ เช่น เสียงตามสาย สื่อธรรมชาติ สารคดี

- สร้างความคุ้นเคย สนทนาพูดคุยเรื่องที่สนใจ เรื่องใกล้ตัว
- สร้างความคุ้นเคย สนทนาพูดคุยเรื่องที่สนใจ เรื่องใกล้ตัว ใช้สื่อช่วยในการจัดการเรียนรู้ เช่น เสียงตามสาย สื่อธรรมชาติ สารคดี

อนึ่ง หลังจากจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารแต่ละครั้ง ครูต้องบันทึกการจัดกิจกรรมตามแบบบันทึกการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่ บนพื้นที่สูง (รายละเอียดในภาคผนวก)

แบบบันทึกการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
ตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
 ศศช.
 ห้วงเดือนถึงเดือน พ.ศ.

ชื่อ - สกุล กลุ่มเป้าหมาย	วัน เดือน ปี ที่จัดกิจกรรม	เนื้อหาที่จัดกิจกรรม

หมายเหตุ

- วัน เดือน ปี ที่จัดกิจกรรม ให้ระบุเป็นวัน เดือน ปี ที่ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
- เนื้อหาที่จัดกิจกรรม หมายถึง เรื่อง / เนื้อหาที่จัดกิจกรรมให้กับกลุ่มเป้าหมายแต่ละบุคคล เช่น สนทนา เรื่อง การเลี้ยงไก่ ปลูกข้าวโพด ฯลฯ

ลงชื่อ.....ผู้บันทึก
 (.....)
 ครู ศศช.บ้าน.....
/...../.....

ภาพที่ ๓ แบบบันทึกการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

๓.๒.๓ เทคนิคการบริหารการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครู

ในการบริหารจัดการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นั้น มีผู้เกี่ยวข้องและมีบทบาทอย่างน้อย ๓ คน คือ ครู ผู้ช่วยหลัก ตัวช่วยรอง โดยมีเทคนิคการบริหารจัดกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

- ๑) ครูจัดกระบวนการเรียนรู้เอง
- ๒) ครู ผู้ช่วยหลักร่วมกันจัดการเรียนรู้
- ๓) ครู ตัวช่วยรองร่วมกันจัดการเรียนรู้
- ๔) ครู ผู้ช่วยหลักและตัวช่วยรองร่วมกันจัดการเรียนรู้
- ๕) ตัวช่วยรองจัดการเรียนรู้
- ๖) ตัวช่วยหลักจัดการเรียนรู้
- ๗) ตัวช่วยรอง ตัวช่วยหลักร่วมกันจัดการเรียนรู้

ต่อไปนี้เป็นข้อเสนอแนะประเด็น คำหรือประโยคที่ครูควรจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูงเพิ่มเติม

● ด้านสุขภาพ

ที่	หัวเรื่อง	คำหลัก
๑	- อวัยวะภายนอก	หัว ตา จมูก ปาก ฟัน คอ ลิ้น หู ริมฝีปาก หวีเข่า ขา เอว แขน มือ เท้า
	- โรคที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะภายนอก	โรคตาแดง ลิ้นเป็นแผล หนองน้ำหนวก ไข้หวัด ผดผื่น แผลถลอก
๒	- อวัยวะภายใน	หัวใจ ปอด ลำไส้ ไต กระเพาะ ตับ ฯลฯ
	- โรคที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะภายใน	ปอดบวม โรคกระเพาะ โรคตับ โรคท้องร่วง ฯลฯ
๓	- การรักษาความสะอาดของร่างกาย	อาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน สระผม ล้างมือ ซักผ้า ตากผ้า รองเท้า มุง ที่นอน สบู่ ยาสีฟัน แชมพู ผงซักฟอก ผ้าห่ม ผ้าเช็ดตัว กางเกง เสื้อ ฯลฯ
	- สุขอนามัยการบริโภค	กิน สุก ดิบ น้ำต้ม ต้มน้ำ กรองน้ำ น้ำชุน ล้าง ผัก ผลไม้ ฯลฯ
๔	- พฤติกรรมสุขภาพ (อาการป่วย)	ปวด ปวดหัว ปวดท้อง ปวดฟัน เจ็บ แสบ คัน ส้น เกา ฯลฯ

● ด้านอาชีพ / การทำมาหากิน

ที่	หัวเรื่อง	คำหลัก
๑	การทำมาหากิน	ทำไร่ ทำนา ทำสวน เล่าสัตว์ หาของป่า เลี้ยง หมู ควาย ไก่ เป็ด แพะ วัว ตุ่น เงิน ธนบัตร เหรียญ ข้าว ข้าวโพด สีส้ม แดง ตำ ขาว ฟ้า ชมพู เหลือง ฯลฯ
๒	ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม	เลี้ยง ผีนา ผีป่า ผีไร่ แต่งงาน มัดมือ หมอป่า พิธี เป่า เรียกขวัญ ด้าย ศาสนา คริสต์ พุทธ ทำบุญ ปีใหม่ ขึ้นบ้านใหม่ ทอ ผ้า ฯลฯ
๓	สิ่งแวดล้อม	ป่า ต้นไม้ น้ำ ต้นน้ำ ฝน ฝุ่น พายุ ดินสไลด์ ถางหญ้า รดน้ำ ปุ๋ย พ่นยา แมลงวัน ยาฆ่าแมลง ไฟป่า ดินทรุค ล้ำห้วย น้ำตก ฯลฯ

● ด้านครอบครัว / ชุมชน

ที่	หัวเรื่อง	คำหลัก	คำเสริม
๑	สมาชิกในครอบครัว และจำนวนสมาชิก	พ่อ แม่ พี่ น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ลูกสาว ลูกชาย ลูกเขย ลูกสะใภ้ น้า เขย น้ำสะใภ้	ศูนย์ หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า หก เจ็ด แปด เก้า สิบ
๒	สมาชิกชุมชน / ผู้นำชุมชน	ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อบต. อสม. ตั้งข้าว หมอผี ครูสอนศาสนา	เพื่อนบ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาว
๓	หน่วยงานราชการ ในชุมชน	โรงเรียน สถานีอนามัย ครู เด็ก นักเรียน หมอ พยาบาล ยา ทหาร	วัด โบสถ์ ศาลา ที่อ่าน หนังสือพิมพ์ วันอาทิตย์ วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี วันศุกร์ วันเสาร์ วันสัปดาห์ เดือน ปี

ตารางที่ ๒ ข้อเสนอแนะ ประเด็น คำ หรือประโยคที่ควรจัดกิจกรรม

๓.๓ สื่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พุดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง

การจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พุดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญที่จะให้ผู้ใหญ่สามารถใช้ภาษาไทยในการแก้ปัญหาที่ประสบในชีวิตประจำวัน เช่น ยามเจ็บป่วยก็สามารถไปพบแพทย์ได้เอง และสามารถใช้อาษาไทยในการสื่อสารบอกอาการเจ็บป่วยได้อย่างถูกต้อง หรือเมื่อมีความจำเป็นต้องไปเดินทางไปต่าง ๆ ก็สามารถใช้ภาษาไทยในการติดต่อหรือสื่อสารได้ ชื่อของกินของใช้ได้อย่างไม่มีปัญหา ให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้น สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมดังกล่าวจึงน่าจะมีสื่อหรือแนวทางการใช้สื่อ ดังนี้

๑) สื่อในวิถีชีวิตตามสถานการณ์ที่กลุ่มเป้าหมายเป็นอยู่ในขณะนั้น เช่น กลุ่มเป้าหมายที่กำลังอยู่ในครัวเรือน ครัวก็ควรจัดส่งเสริมทักษะการฟัง – พุดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารในเรื่องหรือสนทนาที่เกี่ยวกับสิ่งของหรือกิจกรรมในครัวเรือน เช่น หม้อหุงข้าว กระทะ เป็นต้น ขณะเดียวกัน หม้อหุงข้าว กระทะ ก็เป็นสื่อในการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พุดภาษาไทย

๒) สื่อในกิจกรรมชุมชน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีของชุมชน กิจกรรมนี้ก็ใช้เป็นสื่อส่งเสริมการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารได้เช่นกัน

๓) สื่อที่เป็นธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ เครื่องมือทางการเกษตร พุงนา สวน ไร่ข้าวโพด ที่กลุ่มเป้าหมายสัมผัสหรือเกี่ยวข้องในขณะนั้น

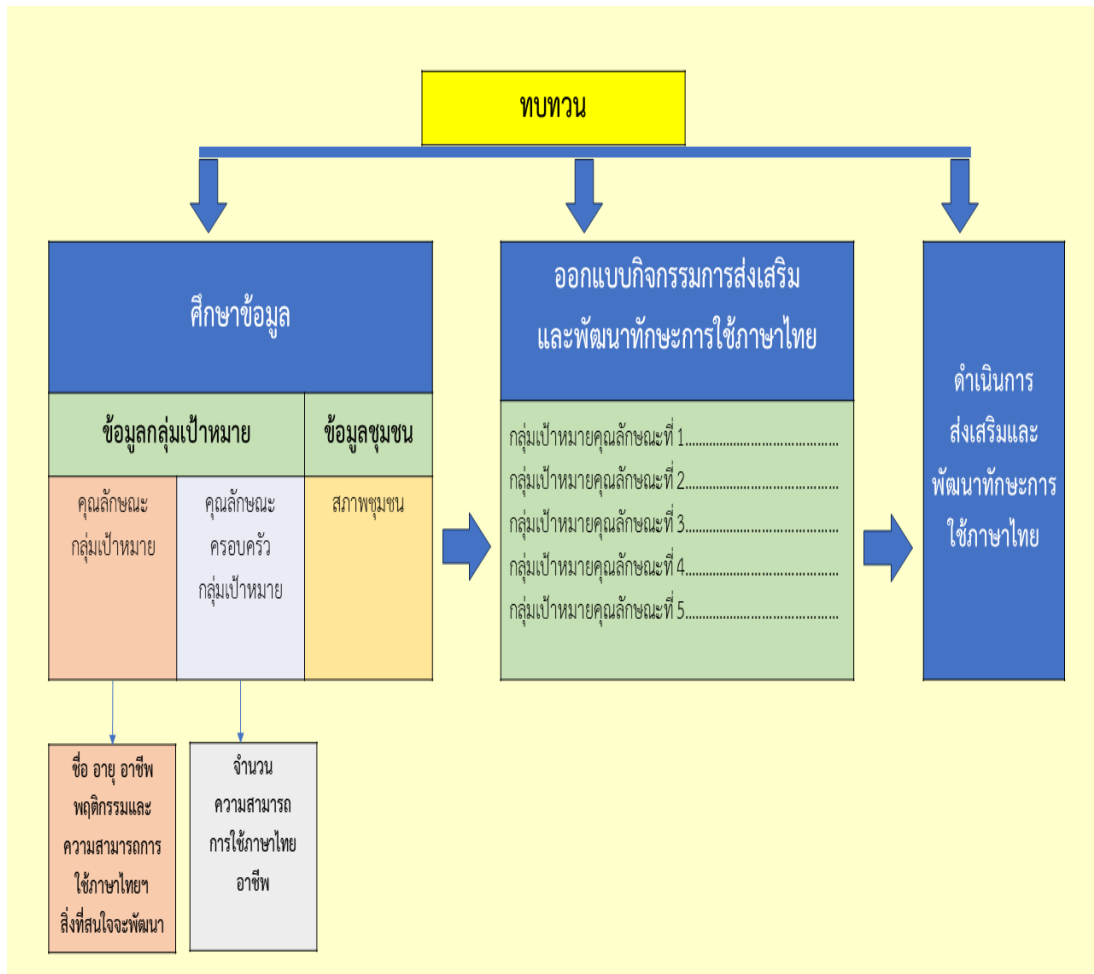
๔) สื่อบุคคล ซึ่งอาจใช้ในการส่งเสริมทักษะการฟัง - พุดภาษาไทยเพื่อการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย

๕) สื่อเทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์ เสียงตามสาย

๓.๔ การวางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พุดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง

การวางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พุดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ควรเน้นการวางแผนจัดกิจกรรมเป็นรายบุคคล เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายแต่ละคนมีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น อายุ อาชีพ พฤติกรรม ระดับความสามารถในการใช้ภาษาไทย

ตัวอย่าง การวางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พุดภาษาไทย
เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง

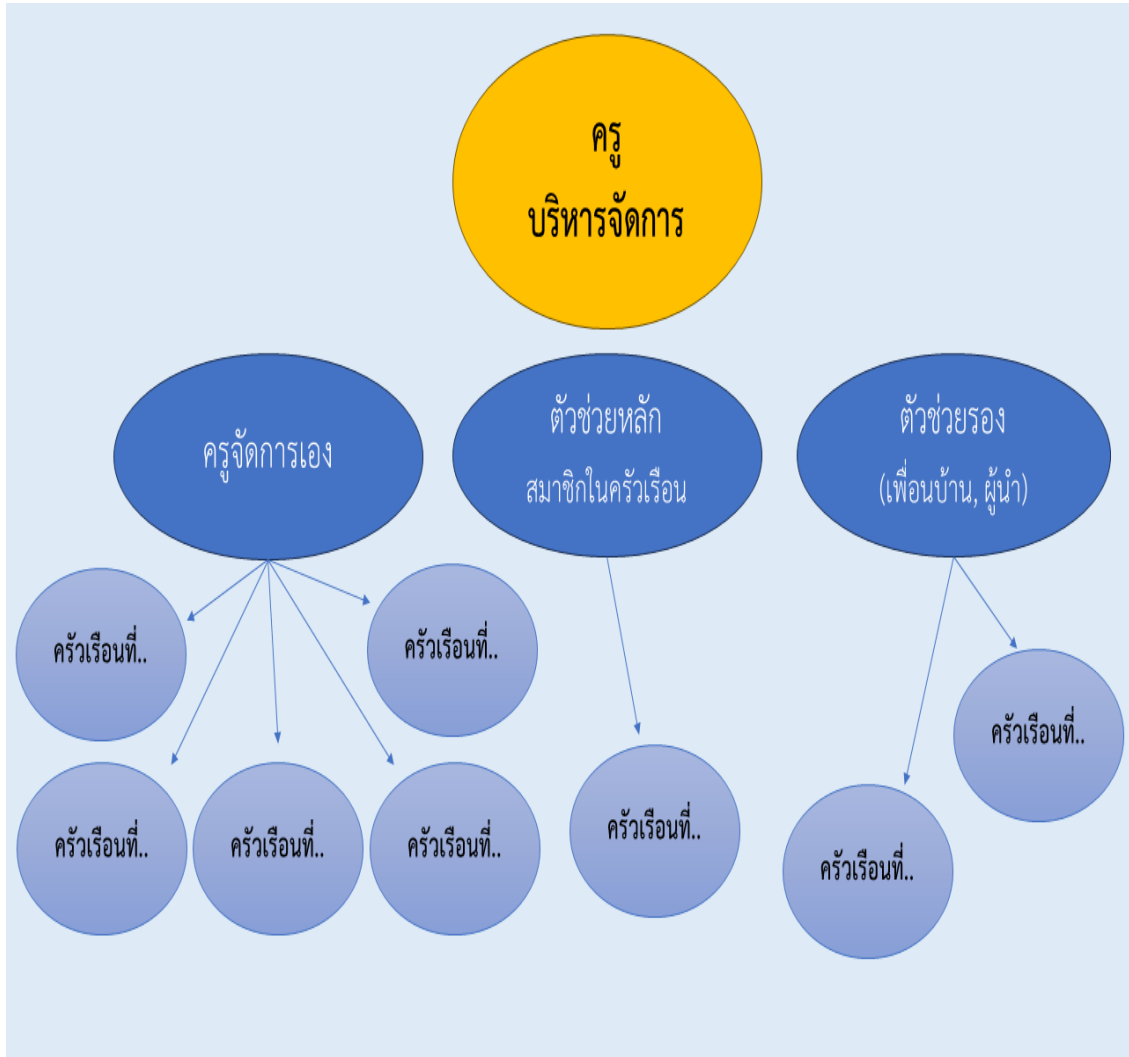

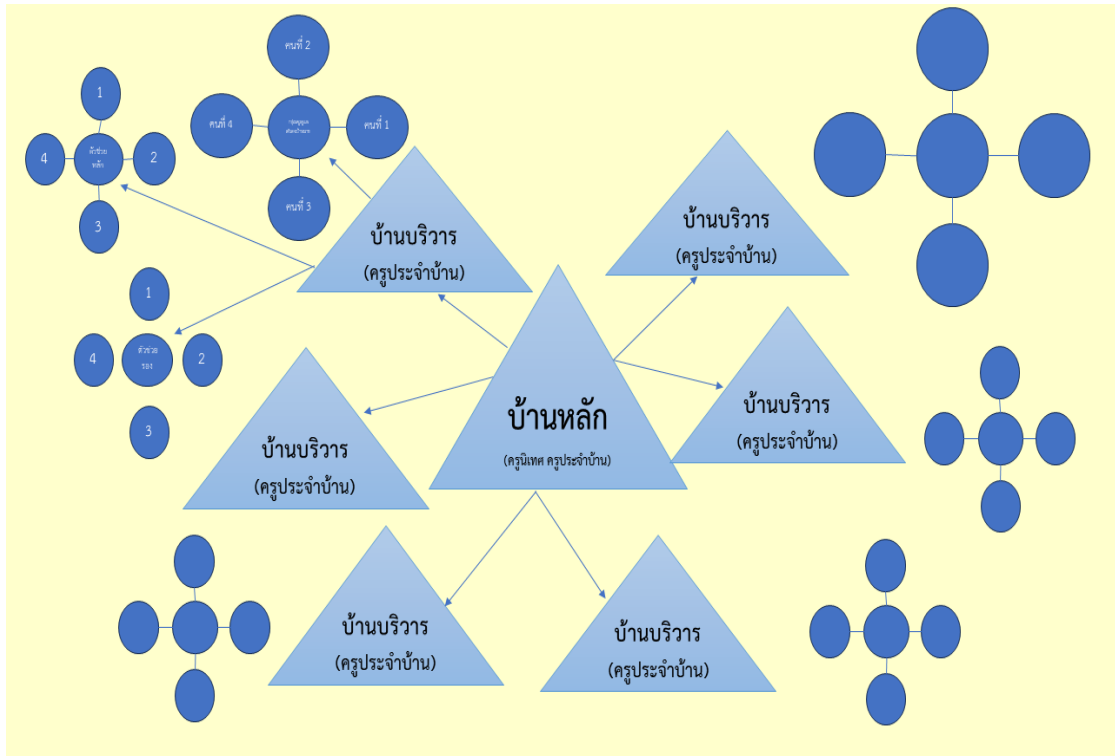
แผนภูมิที่ ๔ การวางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พุดภาษาไทย
เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง

จากตัวอย่าง การวางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พุดภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง จะเริ่มจากการศึกษาข้อมูล ได้แก่ ๑) ศึกษาข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย (๑) คุณลักษณะกลุ่มเป้าหมาย อาทิ ชื่อ อายุ พฤติกรรม และความสามารถการใช้ภาษาไทย สิ่งที่น่าสนใจจะพัฒนา (๒) คุณลักษณะครอบครัวกลุ่มเป้าหมาย อาทิ จำนวนความสามารถการใช้ภาษาไทย อาชีพ และ ๒) ศึกษาข้อมูลชุมชน โดยการศึกษาสภาพชุมชน จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อออกแบบกิจกรรม การพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทย โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายแยกตามคุณลักษณะ อาทิ แยกตามระดับความสามารถในการใช้ภาษาไทย เมื่อออกแบบกิจกรรมแล้วก็ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พุดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารให้กับกลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคลตามคุณลักษณะที่แยกไว้ ทั้งนี้ ในระหว่างการจัดกิจกรรม หรือหลังการจัดกิจกรรมต้องมีการทบทวน ตรวจสอบจุดเด่น จุดควรพัฒนาในทุก ๆ ขั้นตอนกระบวนการ

๓.๕ การบริหารจัดการกลุ่มเป้าหมาย เพื่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง

ในการบริหารจัดการกลุ่มเป้าหมาย มีหลักการว่ากลุ่มเป้าหมายทุกคนต้องได้รับการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารครบทุกคน ดังนั้น ครูจึงต้องจัดวางระบบการบริหารจัดการอย่างครอบคลุม เช่น

แผนภูมิที่ ๕ การบริหารจัดการกลุ่มเป้าหมายแต่ละหมู่บ้าน

๔. การวัดผลและประเมินผล

ในการวัดผลและประเมินผลทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง อาจใช้หลักการของการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ผู้สอนเป็นผู้ประเมินผลการเรียนอย่างไม่เป็นทางการ โดยอาจกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนของผู้เรียนในลักษณะก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน ทั้งทักษะของการพูดและการฟัง ซึ่งผู้สอนอาจใช้วิธีการประเมิน โดยการสนทนา สังเกตพฤติกรรม เช่น ซ้ำอ่ย ไม่กล้าพูด ไม่ยอมใช้ภาษาไทย และกลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมดีขึ้นอย่างไร รวมทั้งประเมินระดับความสามารถในการใช้ภาษาไทยว่ากลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการด้านการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารอยู่ในระดับใด (ตามระดับความสามารถในการใช้ภาษาไทย ๓ ระดับที่กำหนดไว้ข้างต้น) โดยครูบันทึกความก้าวหน้าทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารของกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้แบบรายงานความก้าวหน้าทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารของกลุ่มเป้าหมาย ตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง (รายละเอียดในภาคผนวก)

สำหรับการกำหนดระดับพฤติกรรมเพื่อให้ครูได้ใช้เป็นเกณฑ์ในการสังเกต ดังนี้

- ซ้ำอ่ย หมายถึง ไม่กล้าเจอคนแปลกหน้า ไม่พูดคุย เดินหนี
- ไม่กล้าพูด หมายถึง พูดได้บ้างแต่ไม่กล้าพูด พูดผิด กลัวเพื่อนล้อ
- ไม่ยอมใช้ภาษาไทย หมายถึง เข้าใจภาษาไทยแต่ตอบโต้ สนทนาเป็นภาษาเผ่า

แบบรายงานความก้าวหน้าทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารของกลุ่มเป้าหมาย
ตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้าน.....
ไตรมาสที่.....(.....)

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	พฤติกรรม				ความสามารถในการใช้ภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร				หมายเหตุ
			ชี้ อายุ	ไม่กล้า พูด	ไม่ยอมใช้ ภาษาไทย	พฤติกรรม ดีขึ้น อย่างไร	ระดับ ๑	ระดับ ๒	ระดับ ๓	ระดับ ความสามารถ ในการใช้ ภาษาไทย ดีขึ้นอย่างไร	

หมายเหตุ

- ชี้อายุ หมายถึง ไม่กล้าเจอคนแปลกหน้า ไม่พูดคุย เดินหนี
- ไม่กล้าพูด หมายถึง พูดได้บ้างแต่ไม่กล้าพูด พูดผิด กลัวเพื่อนล้อ
- ไม่ยอมใช้ภาษาไทย หมายถึง เข้าใจภาษาไทยแต่ตอบโต้ สนทนาเป็นภาษาเฝ้า

ลงชื่อ.....ผู้รายงาน
(.....)
ครู ศศช.บ้าน.....
...../...../.....

ภาพที่ ๔ แบบรายงานความก้าวหน้าทักษะการฟัง - พูดภาษาไทยฯ ของกลุ่มเป้าหมาย

๕. การสรุปและรายงานผลการดำเนินงาน

เมื่อครูจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับ
 ผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง แต่ละไตรมาสเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ครูจะต้องจัดทำรายงานการจัดกิจกรรมต่อศูนย์
 ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ ตามแบบรายงานสรุปความก้าวหน้าของกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมการพัฒนา
 ทักษะการฟัง - พูดภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูด
 ภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง (รายละเอียดในภาคผนวก)

รายงานสรุปความก้าวหน้าของกลุ่มเป้าหมาย
กิจกรรมการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร
ตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้าน.....
 สกร.อำเภอ..... ครูผู้จัดกิจกรรม

วัน / เดือน / ปี ที่สรุป

ที่	ชื่อ - สกุล กลุ่มเป้าหมาย	พฤติกรรมสื่อสารภาษาไทย (ณ วันที่สรุป)				ระดับความสามารถ ในการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร			หมายเหตุ
		ช้อย	ไม่กล้าพูด	ไม่ยอมใช้ ภาษาไทย	อื่น ๆ (ระบุ)	ระดับที่ ๑	ระดับ ที่ ๒	ระดับที่ ๓	

หมายเหตุ ระดับที่ ๑ เป็นผู้ที่ฟัง - พูดไม่ได้
 ระดับที่ ๒ เป็นผู้ที่ฟังได้ แต่พูดไม่ได้
 ระดับที่ ๓ เป็นผู้ที่ฟัง และพูดได้บ้าง

ลงชื่อ.....ผู้รายงาน
 (.....)
/...../.....

ภาพที่ ๕ แบบรายงานสรุปความก้าวหน้าของกลุ่มเป้าหมาย

๖. การขยายผลการดำเนินงานการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง

จากการดำเนินโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูงในระยะแรกที่ได้ดำเนินการในหน่วยงานและสถานศึกษาในพื้นที่ภาคเหนือ ๕ จังหวัด ๔๗ อำเภอ ประกอบด้วย

- สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดเชียงใหม่ ๑๕ อำเภอ ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอจอมทอง แม่แจ่ม เชียงดาว แม่แตง สะเมิง ผาง แม่สาย พร้าว ฮอด ดอยเต่า อมก๋อย เวียงแหง ไชยปราการ แม่วาง และกัลยาณิวัฒนา

- สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดตาก ๕ อำเภอ ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอท่าสองยาง อุ้มผาง พบพระ แม่ระมาด และแม่สอด

- สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดน่าน ๑๓ อำเภอ ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอเมืองน่าน เฉลิมพระเกียรติ บ่อเกลือ สันติสุข แม่จริม เวียงสา นาน้อย ทุ่งช้าง เชียงกลาง ภูเพียง สองแคว ท่าวังผา และป่า

- สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดแม่ฮ่องสอน ๗ อำเภอ ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอสบเมย แม่สะเรียง ปาย ขุนยวม ปางมะผ้า แม่ลาน้อย และเมืองแม่ฮ่องสอน

- สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดเชียงราย ๖ อำเภอ ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอเมืองเชียงราย แม่ฟ้าหลวง แม่สรวย เชียงแสน เวียงแก่น และพญาเม็งราย

ในระยะต่อไป กรมส่งเสริมการเรียนรู้ จึงมีนโยบายขับเคลื่อนโครงการดังกล่าว โดยการขยายผลการดำเนินงานให้ครอบคลุมทุกจังหวัดที่ดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศศช.) รวมถึงพื้นที่ชายขอบ โดยได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานไว้ดังนี้

๖.๑ แนวทางการพัฒนาต่อเนื่อง

๖.๑.๑ กรมส่งเสริมการเรียนรู้

๑) ประสานการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ให้เป็นไปตามนโยบาย กรมส่งเสริมการเรียนรู้

๒) สนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานต่อเนื่อง

๓) ติดตาม สรุปรายงานผลการดำเนินงานในภาพรวม

๔) ขยายผลการดำเนินงานให้ครอบคลุมทุกจังหวัดที่ดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศศช.) และพื้นที่ชายขอบ

๖.๑.๒ สถาบัน กศน. ภาคเหนือ

๑) ด้านบุคลากร

จัดส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถและสมรรถนะของบุคลากรซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง โดยดำเนินการ ดังนี้

(๑) ศึกษาสภาพปัญหาความต้องการของบุคลากรด้านการพัฒนาตนเองที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง

(๒) จัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของบุคลากร

(๓) พัฒนาบุคลากรตามหลักสูตร

(๔) ดำเนินการวัดและประเมินผลตามหลักสูตร

- (๕) ติดตามประเมินผลการนำความรู้ไปใช้
- (๖) นำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร
- ๒) ด้านกลยุทธ์ในการดำเนินงาน
 - (๑) สร้างหรือพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
 - (๒) สร้างหรือพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้
 - (๓) ดำเนินการศึกษา วิจัยและพัฒนาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง เพื่อให้ได้แนวทางการดำเนินงาน / การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่
- ๓) ด้านข้อมูลสารสนเทศ
 - ปรับปรุง พัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้เป็นปัจจุบัน

๖.๑.๓ สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัด

- ๑) ประชุมชี้แจงนโยบายการขยายผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
- ๒) ดำเนินการพัฒนาครู เช่น การจัดอบรมครู สร้างการรับรู้ให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน
- ๓) วางแผนการดำเนินขับเคลื่อนการขยายผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
- ๔) สนับสนุนการดำเนินงาน เช่น งบประมาณ สื่อการจัดกิจกรรม อาทิ สื่อ Application / สื่อตามธรรมชาติ
- ๕) จัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการดำเนินงานในระดับจังหวัด / กลุ่มศูนย์

๖.๑.๔ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ

- ๑) จัดทำหลักสูตรและร่วมพัฒนาหลักสูตรในการอบรมครู
- ๒) สร้างความเข้าใจและพัฒนาครูเท่าให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
- ๓) สร้างความเข้าใจและพัฒนาครูใหม่เพื่อนำสู่การปฏิบัติ
- ๔) ติดตามความก้าวหน้าของโครงการอย่างต่อเนื่อง
- ๕) จัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการดำเนินงานในระดับอำเภอ

๖.๑.๕ ผู้ปฏิบัติ (ครู ศศช. / ครูนิเทศก์)

- ๑) จัดกิจกรรมให้มีความต่อเนื่อง
- ๒) พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมให้มีความน่าสนใจ
- ๓) จัดทำระบบข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน
- ๔) ติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคอย่างต่อเนื่อง

๖.๒ พื้นที่ดำเนินการขยายผล

กรมส่งเสริมการเรียนรู้ มีนโยบายขยายผลการดำเนินงานให้ครอบคลุมทุกจังหวัด ที่ดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบ ศศช. โดยวางแนวทางการกำหนดพื้นที่ดำเนินการขยายผล คือ ให้ขยายผลการดำเนินการในหน่วยงานและสถานศึกษาที่เหลืออีก ๙ จังหวัด ได้แก่ ภาคเหนือ ๔ จังหวัด (สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดลำปาง ลำพูน แพร่ และพะเยา) ภาคกลาง ๔ จังหวัด (สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์) และภาคใต้ ๑ จังหวัด (สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดพังงา) รวมทั้งพื้นที่ชายขอบ และจังหวัดชายแดนภาคใต้

บทที่ ๔

บทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน สถานศึกษา
และผู้ที่เกี่ยวข้อง

บทที่ ๔

บทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน สถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริฯ เป็นโครงการที่ดำเนินการในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือ โดยหน่วยงานในสังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้แต่ละระดับ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเรียนรู้

- ๑) กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การดำเนินงาน
- ๒) ประสานหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน
- ๓) สร้างความเข้าใจ ประชุมชี้แจง และจัดทำแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงาน
- ๔) สนับสนุนงบประมาณดำเนินงาน
- ๕) กำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานประจำปี และสรุปผลการดำเนินงาน
- ๖) เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงาน

บทบาทหน้าที่ของสถาบัน กศน. ภาคเหนือ

- ๑) จัดทำแผนการดำเนินงาน
- ๒) สร้างความเข้าใจ ประชุมชี้แจงการดำเนินงาน
- ๓) พัฒนางานวิชาการด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ สื่อ และการวัดผลและประเมินผล
- ๔) พัฒนาบุคลากรทุกระดับให้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา
- ๕) วิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
- ๖) พัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้
- ๗) เป็นศูนย์ประสาน ส่งเสริม และสนับสนุนการขับเคลื่อนงานและภารกิจตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
- ๘) ติดตามผล ประเมินผลการดำเนินงานประจำปีการดำเนินงานโครงการฯ ในระดับภาค
- ๙) การสร้างขวัญกำลังใจให้ครู เช่น เกียรติบัตรยกย่องไปใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงานในระดับภาค
- ๑๐) รวบรวมและสรุปรายงานผลการดำเนินงาน เสนอกรมส่งเสริมการเรียนรู้
- ๑๑) เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงาน

บทบาทหน้าที่ของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัด

- ๑) จัดทำแผนการดำเนินงาน
- ๒) สร้างความเข้าใจ และชี้แจงการดำเนินงานในโครงการฯ เช่น ประชุม อบรม ชี้แจง ฯลฯ
- ๓) พัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการฯ ระดับจังหวัด
- ๔) ส่งเสริม สนับสนุน ด้านสื่อ อุปกรณ์ และงบประมาณให้กับสถานศึกษา
- ๕) การจัดทำข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลสารสนเทศของกลุ่มเป้าหมาย
- ๖) ประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง
- ๗) นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานประจำปี และรายงานผลการดำเนินงานโครงการฯ ในระดับจังหวัด
- ๘) การสร้างขวัญกำลังใจให้สถานศึกษา ครู และบุคลากร เช่น มอบเกียรติบัตรยกย่องชมเชย ฯลฯ
- ๙) รวบรวม และสรุปรายงานผลการดำเนินงาน เพื่อรายงานผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป
- ๑๐) เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงาน

บทบาทหน้าที่ของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ

- ๑) จัดทำแผนการดำเนินงาน
- ๒) สร้างความเข้าใจ และชี้แจงการดำเนินงานในโครงการฯ เช่น ประชุม อบรม ชี้แจง ฯลฯ
- ๓) พัฒนาครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการฯ ระดับอำเภอ
- ๔) ส่งเสริม สนับสนุน ด้านสื่อ อุปกรณ์ และงบประมาณให้กับ ศศช.
- ๕) ประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง
- ๖) นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานประจำปี และรายงานผลการดำเนินงานโครงการฯ ในระดับอำเภอ
- ๗) การสร้างขวัญกำลังใจให้สถานศึกษา ครู และบุคลากร เช่น จัดสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ งานวิชาการ มอบเกียรติบัตรยกย่องชมเชย ฯลฯ
- ๘) รวบรวมและสรุปรายงานผลการดำเนินงานเพื่อรายงานสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดต่อไป
- ๙) เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงาน

บทบาทหน้าที่ของครู

- ๑) สำรวจ รวบรวม และวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย
- ๒) วางแผนการดำเนินงานโครงการฯ เช่น วางแผนการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเป้าหมายรายคน
- ๓) ประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง
- ๔) สรรหาอาสาสมัครผู้ช่วยหลัก และผู้ช่วยรอง
- ๕) จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาทักษะฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
- ๖) วัด ประเมินผล และบันทึกผลความก้าวหน้าของกลุ่มเป้าหมาย
- ๗) รายงานผลการดำเนินงานไปยังหน่วยงานต้นสังกัดต่อไป

ภาพที่ ๖ บทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บทที่ ๕
การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล
และการรายงาน

บทที่ ๕

การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และการรายงาน

การนิเทศการจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” นั้นเป็นเรื่องที่จำเป็น เพราะจะช่วยให้การดำเนินงานได้พัฒนาขึ้นจากการนิเทศ ติดตาม เพราะเป็นการช่วยเหลือ แนะนำให้คำปรึกษาแก่ครูในการปฏิบัติงานเพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นให้เบาบางหรือหมดสิ้นไป อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้ครูเกิดความตระหนักและรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ตลอดจนเป็นการเสนอแนะให้ความรู้ความเข้าใจในด้านต่าง ๆ ในการดำเนินงานการจัดกิจกรรม ศศช. อันจะเป็นผลทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การนิเทศ ติดตาม มี ๒ รูปแบบ คือ นิเทศภายใน และนิเทศภายนอก ดังนี้

นิเทศภายใน เป็นกระบวนการทำงานที่บุคคลในสถานศึกษาร่วมกันจัดทำขึ้น เพื่อพัฒนาบุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ และเจตคติในการปฏิบัติงานด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การให้ความรู้ การแก้ปัญหาร่วมกัน การให้ข้อเสนอแนะ การสังเกตการจัดกิจกรรมการสอนของครู ทั้งนี้ การรายงานผลการนิเทศภายใน อาจใช้แบบฟอร์มตามที่สถานศึกษากำหนด หรือหน่วยงานต้นสังกัดกำหนด ซึ่งการนิเทศอาจเริ่มจากครูนิเทศก์ กับผู้นำ คณะกรรมการ ศศช. ที่ร่วมกันนิเทศครูผู้สอน หรือใช้วิธีการนิเทศไขว้สลับกันของกลุ่มบ้าน

นิเทศภายนอก เป็นกระบวนการที่บุคคลอื่น ๆ จากนอกสถานศึกษา เช่น สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ จังหวัด สถาบัน กศน. ภาคเหนือ กรมส่งเสริมการเรียนรู้ หรือบุคลากรสำนักงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในระดับที่สูงกว่าต้นสังกัดได้มานิเทศ ดูแล แนะนำ ชี้แนะ และพัฒนางานตามหลักการทฤษฎี ซึ่งแต่ละหน่วยงานก็มีแบบรายงานการนิเทศที่แตกต่างกันออกไป

การนิเทศเป็นกระบวนการพัฒนาการจัดกิจกรรม ศศช. ผลหรือข้อมูลจากการนิเทศในทุกๆระดับ เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วจะต้องรายงานต่อผู้เกี่ยวข้องทราบทุกครั้ง เนื่องจากข้อมูลเหล่านั้น จะใช้ในการประกอบการตัดสินใจและเป็นข้อมูลในการพัฒนาการจัดการศึกษาบนพื้นที่สูงต่อไป

การรายงานผล เป็นการรายงานสรุปผลการนิเทศ ติดตาม และจัดกิจกรรมของครูใน ศศช. ประจำเดือน และนำเสนอผู้อำนวยการสถานศึกษาทราบ ทั้งนี้ ในการปฏิบัติงานในเดือนต่อไป ครูนิเทศน์ และครูประจำบ้าน ควรนำข้อเสนอแนะ และแนวทางในการพัฒนางานจากการนิเทศมาเป็นประเด็นในการประชุมกลุ่ม เพื่อร่วมกันหาทางแก้ไขเพื่อพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพต่อไป โดยทั่วไป แบ่งการรายงานผลออกเป็น ๓ ลักษณะ ดังนี้

๑) การรายงานเพื่อทราบ เช่น รายงานผลการปฏิบัติงานประจำเดือน / รายไตรมาส / ประจำปี ซึ่งต้องเป็นทำเป็นประจำ

๒) การรายงานเพื่ออนุมัติ เช่น รายงานการจัดกิจกรรม รายงานวัดผลการเรียน ซึ่งจะรายงานเป็นครั้ง ๆ เป็นกรณี

๓) การรายงานเพื่อการพัฒนา เช่น รายงานการวิจัยชั้นเรียน รายงานการประเมินโครงการ ก็ทำเป็นครั้ง ๆ แล้วแต่กรณี

ทั้งนี้ ผลของการรายงานที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนางานมากที่สุด ครูต้องนำแนวทางการแก้ไข หรือข้อเสนอแนะจากผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำมาปรับปรุงในการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป อนึ่ง ในการรายงานผลจากการนิเทศ หากมีความจำเป็นและเร่งด่วน หรือถ้าหากช้าจะเกิดความเสียหายต่อทางราชการ ผู้นิเทศสามารถรายงานด้วยวาจาต่อผู้บังคับบัญชาได้ เช่น ครูนิเทศรายงานด้วยวาจาต่อผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาานิเทศก์ สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัด รายงานด้วยวาจาต่อผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัด และการดำเนินการนิเทศทุกครั้งที่มีการบันทึกการนิเทศ หากผู้นิเทศ ได้แนะนำให้ครูหมู่บ้านดำเนินการในเรื่องใดให้ผู้รับการนิเทศ คือ ครูหมู่บ้าน ครูผู้สอนดำเนินการตามที่ได้รับข้อนิเทศจากผู้นิเทศ และบันทึกไว้ในสมุดบันทึกการนิเทศด้วยว่าได้ดำเนินการตามนี้แล้วผลเป็นอย่างไร

การประเมินผลโครงการประจำปี ซึ่งควรมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินของโครงการ ด้านผลผลิตของโครงการ และเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการ เพื่อจะได้มีข้อมูลที่เป็นระบบในการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพอันนำไปสู่ประสิทธิผลที่ดี ยิ่ง ๆ ขึ้นไป รวมทั้งนำข้อมูลไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับโครงการในทุกระดับ

กระบวนการนิเทศ ติดตาม การประเมินผล และรายงานผล กิจกรรมการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูงของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศศช.) นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษา แนะนำครูในการที่จะพัฒนาให้ผู้ใหญ่ยังเป็นการให้กำลังใจครูอีกด้วย รวมทั้งการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินโครงการที่ดำเนินการโดยผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑) ครูนิเทศ จะเป็นผู้นิเทศการจัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูงใน ศศช. ภายในกลุ่มที่ตนรับผิดชอบเป็นประจำ โดยการจัดทำแผนการนิเทศเป็นรายเดือน เสนอให้ผู้ผู้อำนวยการสถานศึกษาอนุญาตแผนการนิเทศ ในการนิเทศติดตามและทำหน้าที่ช่วยเหลือครูในการออกแบบกิจกรรม ให้คำแนะนำ แก้ไขปัญหาาร่วมกัน และกิจการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒) ผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจะดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตาม การจัดกิจกรรมของครูตามบทบาทในสถานะผู้บริหารสถานศึกษา โดยให้คำแนะนำ ประเมินผลการดำเนินงาน และแก้ไขปัญหาร่วมกับครูนิเทศก์ และครูผู้จัดกิจกรรม

๓) ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัด ศึกษาานิเทศก์ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย จะดำเนินการนิเทศ ติดตาม การจัดกิจกรรมใน ศศช. ให้คำปรึกษา แนะนำ และประเมินผลการดำเนินงาน และนำปัญหาที่พบในภาพรวมมาหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษา ครูนิเทศก์ และครูผู้จัดกิจกรรม

๔) สถาบัน กศน. ภาคเหนือ จะทำหน้าที่วิจัยการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล ช่วยเหลือ สนับสนุนงานด้านวิชาการให้กับครูผู้จัดกิจกรรม และสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดกิจกรรมการนิเทศ โดยตั้งอยู่บนแนวคิดของการมีส่วนร่วม รวมทั้งผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศร่วมกัน แก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนการดำเนินงานนิเทศ ติดตาม ในระดับต่าง ๆ

๑. ระดับ สถาบัน กศน. ภาคเหนือ

๑) ร่วมกับสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดที่ร่วมดำเนินโครงการ วางแผน สร้างและออกแบบเครื่องมือการนิเทศ ติดตาม สำหรับใช้ในการนิเทศ ติดตาม และการประเมินผลการดำเนินงานโครงการประจำปีระดับภาค

๒) สร้างและออกแบบเครื่องมือ นิเทศ ติดตาม และการประเมินผลการดำเนินงานโครงการประจำปีระดับภาค

สำหรับ สถาบัน กศน. ภาคเหนือ

๓) เก็บรวบรวมข้อมูล โดยรูปแบบ วิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลาย

๔) ร่วมกับศึกษานิเทศก์ หรือผู้ทำหน้าที่นิเทศ สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดที่ร่วมดำเนินโครงการสรุปรายงานการนิเทศ ติดตาม และการประเมินผลการดำเนินงานโครงการประจำปี ระดับภาค เพื่อเสนอต่อกรมส่งเสริมการเรียนรู้

๒. ระดับ สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัด

๑) ร่วมกับสถาบัน กศน. ภาคเหนือ วางแผน สร้างและออกแบบเครื่องมือการนิเทศ สำหรับใช้ในการนิเทศ ติดตาม รวมทั้งการประเมินผลการดำเนินงานโครงการประจำปีระดับจังหวัด

๒) วางแผนการนิเทศ กำกับ ติดตาม การจัดกิจกรรม

๓) ดำเนินการนิเทศ ติดตามผลปีละ ๒ ครั้ง โดยประสานการนิเทศกับศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอที่เข้าร่วมดำเนินโครงการ

๔) มอบหมายให้ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตามการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูงของครู

๕) ดำเนินการสรุปผลการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลร่วมกับศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ และจัดทำรายงานปีละ ๑ ครั้ง (เอกสาร / คลิปวิดีโอ) เพื่อนำข้อมูลไปร่วมสรุปผลการนิเทศในภาพรวมระดับภาค

๖) ร่วมกับ สถาบัน กศน. ภาคเหนือ สรุปรายงานการนิเทศ ติดตาม เพื่อเสนอต่อกรมส่งเสริมการเรียนรู้

๗) ร่วมกับศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ วิเคราะห์ผลการนิเทศเพื่อนำผลไปใช้พัฒนาการจัดกิจกรรมในปีต่อไป

๓. ระดับ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ

๑) สร้างการรับรู้เกี่ยวกับโครงการสำหรับผู้นิเทศ

๒) วางแผนการนิเทศ การจัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูงของครู

๓) ดำเนินการนิเทศ และการประเมินผลการดำเนินงานโครงการประจำปีระดับอำเภอระดับการจัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูงของครู

๔) จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้นิเทศ และครูผู้จัดกิจกรรม ในเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ สภาพปัญหา และแนวทางการแก้ปัญหา

๕) จัดทำสรุปรายงานผลการนิเทศ เสนอต่อผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดเพื่อทราบและวิเคราะห์ผลการนิเทศต่อไป

๔. ระดับ ผู้ปฏิบัติ (ครู กศน. / ครูนิเทศ)

๑) ครู กศน. ครูนิเทศก์ หรือผู้ทำหน้าที่นิเทศ ดำเนินการนิเทศ กิจกรรมการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ตามแผนการนิเทศของศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ

๒) รายงานผลการนิเทศ ติดตาม ต่อผู้บริหารทราบ ในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่กล่าวไว้ข้างต้น

ปฏิทินการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และรายงาน

รูปแบบการนิเทศ/ การดำเนินการที่ เกี่ยวข้อง	ห้วงเวลา	ผู้นิเทศ	เครื่องมือ / วิธีการ
๑. นิเทศภายใน	ทุกเดือน เดือนละ ๑ ครั้ง หรือตาม ความเหมาะสม	ผอ.สกร.อำเภอ / ข้าราชการครู ผู้แทน ผอ. / ครูนิเทศก์	- แบบบันทึกการนิเทศฯ - การสังเกตการจัดกิจกรรมของครู การตรวจสอบ เอกสาร เช่น แบบบันทึกความก้าวหน้าของ กลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น - การเยี่ยมเยียน - การประชุม
๒. นิเทศภายนอก	๒ ไตรมาส / ครั้ง หรือตาม ความเหมาะสม	ผอ.สกร.จังหวัด / ศึกษานิเทศก์ / เจ้าหน้าที่จากกรม ส่งเสริมการเรียนรู้	- แบบบันทึกการนิเทศฯ - การสังเกตการจัดกิจกรรมของครู การตรวจสอบเอกสาร เช่น แบบบันทึก ความก้าวหน้าของกลุ่มเป้าหมายข้อมูล กลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น - การเยี่ยมเยียน ให้กำลังใจ - การประชุม
๓. การติดตามการ ดำเนินโครงการ	๒ ครั้งต่อปี หรือตาม ความเหมาะสม	ผู้บริหาร / เจ้าหน้าที่ สถาบัน กศน. ภาคเหนือ	- แบบติดตามการดำเนินกิจกรรมโครงการ ของครู - การเยี่ยมเยียนให้กำลังใจ - การประชุม - การประสานขอข้อมูลการติดตามการ ดำเนินโครงการ
๔. การสรุป รายงานการนิเทศ ติดตามประเมินผล โครงการ	ปีละ ๑ ครั้ง	ผู้บริหาร / เจ้าหน้าที่ สถาบัน กศน. ภาคเหนือ , ศึกษานิเทศก์ หรือผู้ทำ หน้าที่นิเทศ สกร. จังหวัด ที่ร่วมดำเนินโครงการ	- การประชุมสรุปรายงานการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล

ตารางที่ ๓ ปฏิทินการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และรายงาน

แบบบันทึกการนิเทศ กิจกรรมการพัฒนาทักษะการฟัง – พุดภาษาไทย
เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง

คำชี้แจง ให้ผู้นิเทศ สอบถาม สัมภาษณ์ ครูที่จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการฟัง-พุดภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร สำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง สังเกตสภาพจริง สถานที่ กระบวนการจัดกิจกรรม แล้วบันทึกสภาพ ที่พบ (จุดเด่น – จุดที่ควรพัฒนา) และข้อนิเทศ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาลงในแบบ บันทึกการนิเทศ

ชื่อ ศคช.ชื่อ – สกุล ครู ศคช.
 ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ.....สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัด.....

ประเด็นการนิเทศ / ติดตาม	สภาพที่พบ	ข้อนิเทศ
๑. วิธีการสำรวจกลุ่มเป้าหมาย เช่น การสำรวจข้อมูล คริวเรือน การสอบถามผู้เกี่ยวข้องในคริวเรือน เป็นต้น		
๒. การจัดทำข้อมูลสารสนเทศของกลุ่มเป้าหมาย เช่น จัดทำทะเบียนประวัติกลุ่มเป้าหมาย แยกระดับ ความสามารถในการสื่อสาร เป็นต้น		
๓. การรับรู้ของครูในเรื่องพัฒนาทักษะการฟัง – พุดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารฯ เช่น รับรู้โดยการเข้ารับการฝึกอบรม การประชุมชี้แจงของ สกร. อำเภอ การประชุมชี้แจงของ สกร. จังหวัด การนิเทศของศึกษา นิเทศก์ / ผู้ทำหน้าที่ นิเทศ เป็นต้น		
๔. วิธีการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการฟัง – พุดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารฯ ของครู มีความเหมาะสมสอดคล้อง กับสภาพกลุ่มเป้าหมาย เช่น การสร้างความคุ้นเคย การสนทนาในเรื่องที่กลุ่มเป้าหมายสนใจ เป็นต้น		
๕. การมีส่วนร่วมของตัวช่วยหลัก ในการพัฒนาทักษะ การฟัง - พุดภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร ฯ เช่น ประสาน กับลูก หลาน ญาติ ของกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ภาษาไทย ในการสื่อสาร เพื่อช่วยให้กลุ่มเป้าหมายใช้ภาษาไทย ในการสื่อสารได้		

ตารางที่ ๔ แบบบันทึกการนิเทศ กิจกรรมการพัฒนาทักษะการฟัง – พุดภาษาไทยฯ
 (รายละเอียดในภาคผนวก)

**แบบบันทึกการติดตาม กิจกรรมการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย
เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง (สถาบัน กศน.ภาคเหนือ)**

คำชี้แจง ให้ผู้ติดตามสอบถาม สัมภาษณ์ ครู หรือผู้เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูงแล้วบันทึก สภาพที่พบ (จุดเด่น - จุดที่ควรพัฒนา) และข้อสังเกต พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาลงในแบบบันทึกการติดตาม

ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ.....สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัด.....

วัน / เวลา ที่ติดตาม.....

ผู้ให้ข้อมูล.....

ประเด็นการติดตาม	สภาพที่พบ	ข้อสังเกต
๑. วิธีการสำรวจกลุ่มเป้าหมาย เช่น การสำรวจข้อมูลครัวเรือน การสอบถามผู้เกี่ยวข้องในครัวเรือน เป็นต้น		
๒. การจัดทำข้อมูลสารสนเทศของผู้ไม่รู้หนังสือรายบุคคลของครู เช่น จัดทำทะเบียนประวัติกลุ่มเป้าหมาย แยกระดับการสื่อสาร เป็นต้น		
๓. การรับรู้ของครูในเรื่องพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เช่น รับรู้โดยการเข้ารับการฝึกอบรมการประชุมชี้แจงของ สกร. อำเภอ การประชุมชี้แจงของสำนักงาน สกร.จังหวัด การนิเทศของศึกษานิเทศก์ / ผู้ทำหน้าที่นิเทศ เป็นต้น		
๔. วิธีการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทยของครู มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย เช่น การสร้างความคุ้นเคยการสนทนาในเรื่องที่กลุ่มเป้าหมายสนใจ เป็นต้น		
๕. การมีส่วนร่วมของตัวช่วยหลัก ในการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร ฯ เช่น ประสานกับลูก หลาน ญาติ ของกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร เพื่อช่วยให้กลุ่มเป้าหมายใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้		

**ตารางที่ ๕ แบบบันทึกการนิเทศ กิจกรรมการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย ฯ
(สถาบัน กศน.ภาคเหนือ) (รายละเอียดในภาคผนวก)**

รายชื่อคณะทำงานจัดทำ

แนวทางการขับเคลื่อนโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย
เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริ
สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ที่ปรึกษา

๑. นายคมกฤษ จันทร์ขจร	รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเรียนรู้ รักษาราชการแทนอธิบดีกรมส่งเสริมการเรียนรู้
๒. นายทองอยู่ แก้วไทรฮะ	ข้าราชการบำนาญ
๓. นายเรวัตน์ สุธรรม	ข้าราชการบำนาญ
๔. นายสุรพงษ์ ไชยวงศ์	ข้าราชการบำนาญ
๕. นายจำเริญ มูลฟอง	ข้าราชการบำนาญ
๖. นายศุภกร ศรีศักดิ์ดา	ข้าราชการบำนาญ
๗. นายนรา เหล่าวิชยา	ข้าราชการบำนาญ
๘. นางสาววิไลษา ลีสวรรณ์	ข้าราชการบำนาญ

คณะทำงานปฏิบัติการ / ประสานการดำเนินงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูด
ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริ ฯ

ส่วนกลาง

๑. นายวัลลพ สงวนนาม	เลขาธิการ กศน.
๒. นายทองอยู่ แก้วไทรฮะ	ข้าราชการบำนาญ
๓. นายเรวัตน์ สุธรรม	ข้าราชการบำนาญ
๔. นายสุรพงษ์ ไชยวงศ์	ข้าราชการบำนาญ
๕. นายจำเริญ มูลฟอง	ข้าราชการบำนาญ
๖. นายศุภกร ศรีศักดิ์ดา	ข้าราชการบำนาญ
๗. นายนรา เหล่าวิชยา	ที่ปรึกษาด้านโครงการพระราชดำริฯ
๘. นางสาววัชรวิวรรณ กันเดช	ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมกิจการการศึกษาและเครือข่าย
๙. นางอัญชลี สายสวรรค์	นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ
๑๐. นางพิมพ์ใจ งามสมพรพงศ์	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๑๑. นางสาวภัทร์ศยา ฉาบกังวาล	นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
๑๒. นางสาวปัทมา สนั่นโสทร	นักวิชาการศึกษา
๑๓. นางสาวปัทมาพร ไคลยะนนท์	นักวิชาการศึกษา
๑๔. นางสาวปรียาวดี คำวัน	นักวิชาการศึกษา

สถาบัน กศน.ภาคเหนือ

๑๕. นางอรวิสา ประกอบดี

๑๖. นางวราพรรณ พูลสวัสดิ์

๑๗. นางอรรวรรณ ฟังเพราะ

๑๘. นางสาวยุรียา อินทรวิจิตร

สำนักงาน กศน.จังหวัดเชียงใหม่

๑๙. นางสาวทิพวรรณ เตียงธวัช

๒๐. นางนฤมล พรหมหาราช

๒๑. นางวิไลลักษณ์ สุขสาย

๒๒. นายอดุลย์ ปัญญา

๒๓. นางศิริพัชร ชันทสีมา

๒๔. นายนาฏกรินทร์ กันตีฟอง

๒๕. นายภักชพงษ์ ฟองตา

๒๖. นางสาววรรณดา พรหมมี

สำนักงาน กศน.จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๒๗. นายพงษ์ศักดิ์ บุญเป็ง

๒๘. นายเกรียงไกร เอี่ยมกระสินธ์

๒๙. นายนิติพงศ์ ธนภัทรศักดิ์กุล

๓๐. นางพนิดา ดิยะวัฒน์

๓๑. นางสาวพรทิพย์ รักสามหมอก

๓๒. นางสาวรสสุคนธ์ เสาร์นวล

สำนักงาน กศน.จังหวัดตาก

๓๓. นายชนะ เปรมปรี

๓๔. นางเยาวลักษณ์ ปัญญาวัง

๓๕. นายจุลจักร์ กัลยาณะ

๓๖. นางนฤมล นามวิชา

๓๗. นางสาวศิริดี ประเสริฐสิทธิ์

๓๘. นางสาวนงคริ์กษิ์ คุณความดี

๓๙. นางนันทการต์ กิจการ

๔๐. นางชนิษฐา ปัญธิยา

สำนักงาน กศน.จังหวัดน่าน

๔๑. นายประพันธ์ ทองพราว

๔๒. นายนิมิตร หงสนันท์

๔๓. นายนพดล แสนอินตะ

๔๔. นายเชิงชาย อุดอ้าย

๔๕. นายเรวัตร์ จิตอารี

๔๖. นางชญาภรณ์ หมุนขำ

รองผู้อำนวยการสถาบัน กศน. ภาคเหนือ

ครูชำนาญการพิเศษ

ครูชำนาญการพิเศษ

ครูชำนาญการพิเศษ

ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดเชียงใหม่

นักวิชาการศึกษาศึกษาชำนาญการพิเศษ

ผู้อำนวยการ กศน.อำเภออมก๋อย

ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอแม่แจ่ม

ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอเชียงดาว

ครูผู้ช่วย

ครูผู้ช่วย

ครูผู้ช่วย

ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดแม่ฮ่องสอน

นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการพิเศษ

ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอแม่สะเรียง

ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอขุนยวม

ครูนิเทศน์ อำเภอขุนยวม

ครูอาสาสมัคร อำเภอปาย

ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดตาก

นักวิชาการศึกษาศึกษาชำนาญการ

ครูชำนาญการ รก.ผอ.กศน.อำเภอแม่ระมาด

ครู รก.ผอ.กศน.อำเภออุ้มผาง

ครูนิเทศก์ (แทน ผอ.กศน.อ.ท่าสองยาง)

ครูผู้ช่วย กศน.อำเภอแม่ระมาด

ครูอาสาสมัครฯ กศน.อำเภอท่าสองยาง

ครูอาสาสมัครฯ กศน.อำเภออุ้มผาง

ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดน่าน

ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอเฉลิมพระเกียรติ

ครู

ครูผู้ช่วย

ครูผู้ช่วย

นักวิชาการศึกษา

สำนักงาน กศน.จังหวัดเชียงราย

๔๗. นายสุรพล วงศ์หวั่น	ผู้อำนวยการ สำนักงาน กศน.จังหวัดเชียงราย
๔๘. นายรัฐเขต เชื้อมหาวัน	ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอแม่ฟ้าหลวง
๔๙. นางสาวศรณันท์ มีหวัง	ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอแม่สรวย
๕๐. นายวีรสุนทร สีลา	ครูนิเทศ
๕๑. นางสาวรพีพรรณ อุปคำ	ครู ศศช.
๕๒. นางดารารพร ดิยะระ	ครู ศศช.

คณะกรรมการบริหารการเอกสารแนวทางการขับเคลื่อนโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริ ฯ

ส่วนกลาง

๑. นายคมกฤช จันทร์ขจร	รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเรียนรู้ รักษาราชการแทนอธิบดีกรมส่งเสริมการเรียนรู้
๒. นายนรา เหล่าวิเชียร	ข้าราชการบำนาญ
๓. นางสาววิเลษา ลีสุวรรณ	ข้าราชการบำนาญ
๔. นายศุภกร ศรีศักดิ์	ข้าราชการบำนาญ
๕. นางเอี่ยมพร สุขธาว์พัฒนา	ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมกิจการการศึกษาและเครือข่าย
๖. นางอัญชลี สายสุวรรณ	นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ
๗. นางพิมพ์ใจ งามสมพรพงศ์	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๘. นางสาวภัทศยา ฉาบกังวล	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
๙. นายอรรถพล แซ่ลี	นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
๑๐. นางสาวปัทมา สนั่นโสทร	นักวิชาการศึกษา
๑๑. นางสาวปัทมาพร ไคลยะนนท์	นักวิชาการศึกษา
๑๒. นางสาวปรียาวดี คำวัน	นักวิชาการศึกษา

สถาบัน กศน. ภาคเหนือ

๑๓. นางอริสรา ประกอบดี	รองผู้อำนวยการสถาบัน กศน.ภาคเหนือ
๑๔. นางวราพรรณ พูลสวัสดิ์	ครูชำนาญการพิเศษ
๑๕. นางอรวรรณ พึ่งเพราะ	ครูชำนาญการพิเศษ
๑๖. นางสาวยุรียา อินทรวิจิตร	ครูชำนาญการพิเศษ

สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดเชียงใหม่

๑๗. นางนฤมล พรหมหาราช	นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ
๑๘. นายนาฏกรินทร์ กันตีฟอง	ครู
๑๙. นางสาววรรณกร ประมาตั้ง	ครู
๒๐. นายชนะชัย ศรีเที่ยง	ครูอาสาสมัครฯ (ศศช.)

สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดตาก

๒๑. นายรณวี เกียรติเทิดตระกูล	นักวิชาการศึกษา
๒๒. นางนิลรัตน์ วงศ์ปวน	ครูอาสาสมัครฯ (ศศช.)
๒๓. นางสิริดี ประเสริฐสิทธิ์	ครูอาสาสมัครฯ (ศศช.)
๒๔. นางชนิษฐา ปั่นทिया	ครูอาสาสมัครฯ (ศศช.)
๒๕. นายราชัน ศิริวุฒิ	ครูอาสาสมัครฯ (ศศช.)

สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดน่าน

๒๖. นางสาวเสาวรัตน์ มะโนคำ	นักวิชาการศึกษา
๒๗. นายเชิงชาย อุดอ้าย	ครู
๒๘. นายเรวัต จิตอารี	ครู
๒๙. นายสุณีย์ กาวรรณ	ครู

สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดแม่ฮ่องสอน

๓๐. นางเอมอชญา ชุมพล	นักวิชาการศึกษา
๓๑. นางสาวนฐพร ของโพธิ์	ครูอาสาสมัครฯ (ศศช.)
๓๒. นางสาวรสสุคนธ์ เสาร์นวล	ครูอาสาสมัครฯ (ศศช.)
๓๓. นางสาวปาลิดา เสี่ยงเกษม	ครูอาสาสมัครฯ (ศศช.)
๓๔. นางนิลาวรรณ อินตา	ครูอาสาสมัครฯ (ศศช.)

สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดเชียงราย

๓๕. นางพรมาดา วงศ์หวั่น	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
๓๖. นางสาวแสงดาว พันด๊ะ	ครู คศ. ๑
๓๗. นางสาวรพีพรรณ อุปคำ	ครูอาสาสมัครฯ (ศศช.)
๓๘. นางดารารพร ตียะระ	ครูอาสาสมัครฯ (ศศช.)

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นางเอี่ยมพร สุขเมธาวัดนะ	ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมกิจการการศึกษาและเครือข่าย
--------------------------	--

เรียบเรียง / ออกแบบปก / จัดรูปเล่ม

นางอัญชลี สายสวรรค์	นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ
นางสาวภัทรศยา ฉาบกังวล	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
นายอรรถพล แซ่ลี่	นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นางสาวปัทมา สนั่นโสธร	นักวิชาการศึกษา
นางสาวปัทมาพร ไคลยะนนท์	นักวิชาการศึกษา
นางสาวปรียาดี คำวัน	นักวิชาการศึกษา

ภาคผนวก

ภาคผนวก

แบบเก็บรวบรวมข้อมูลรายบุคคล

ตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พุทธภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง

๑. ชื่อ - สกุล กลุ่มเป้าหมาย
๒. อายุ
 ๑๕ - ๕๙ ปี ๖๐ ปี ขึ้นไป
๓. เพศ
 ชาย หญิง
๔. ชาติพันธุ์
 กะเหรี่ยง ม้ง (แม้ว) ลีซู (ลีซอ) ลาหู่ (มุเซอ) อาข่า (อีกอ)
- ลีวะ ถิ่น ขมุ จีนฮ่อ ทองซุ
- เมี่ยน (เย้า) คะฉิ่น ดาราอั้ง (ปะหล่อง) มลาปรี (ทองเหลือง)
๕. สถานภาพ
 โสด สมรส
 หม้าย หย่าร้าง
๖. อาชีพ
 เกษตรกรรม
 ปลูกกระเทียม ปลูกกะหล่ำปลี ปลูกกาแฟ
 ปลูกข้าวโพด ปลูกข้าวไร่ ปลูกพริก
 ปลูกชา ปลูกถั่วลิสง ปลูกถั่วลิสง
 ปลูกถั่วแดง ปลูกท้อ ปลูกบุก
 ปลูกพลับ ปลูกฟักทอง ปลูกมะเขือเทศ
 ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกลำไย ปลูกองุ่น
 ปลูกอาโวคาโด ปลูกเบญจมาศ ทำนา
 ปลูกดอกดาวเรือง ปลูกผักชี อื่น ๆ (ระบุ)
- เลี้ยงสัตว์
 กระบือ วัว สุกร ปลา
 ห่าน เป็ด ไก่ อื่น ๆ (ระบุ)
- หาของป่า
 หน่อไม้ เห็ด อื่น ๆ (ระบุ)
- รับจ้าง
 ขับรถประจำทาง/ขับรถรับจ้าง รับจ้างทั่วไป
 รับจ้างทางการเกษตร รับจ้างในโรงเรียน
 อื่น ๆ (ระบุ)

- วิชาชีพเฉพาะ
 - ค้าขาย ช่างซ่อมคอมพิวเตอร์ ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์
 - ช่างซ่อมรถยนต์ ทอผ้า ช่างตัดผม อื่น ๆ (ระบุ)
- ไม่มีอาชีพ อื่น ๆ (ระบุ).....

๗. ความสนใจ / ความต้องการ

- ด้านโภชนาการ / สุขภาพอนามัย (ระบุ)
-
-

- ด้านการศึกษา (ระบุ)
-
-

- ด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ (ระบุ)
-
-

- ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ระบุ)
-
-

- ด้านอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญา (ระบุ)
-
-

- ด้านคุณธรรม จริยธรรม (ระบุ)
-
-

๘. สุขภาพ

- สุขภาพปกติ
- มีโรคประจำตัว (ระบุ)
- ผู้ป่วยติดบ้าน/ติดเตียง
- พิการ
 - บกพร่องทางการมองเห็น บกพร่องทางการได้ยิน
 - บกพร่องทางสติปัญญา บกพร่องทางการเรียนรู้
 - บกพร่องทางการพูดและภาษา บกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์
 - บกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหวหรือสุขภาพ
 - ออทิสติก พิการซ้ำซ้อน อื่น ๆ (ระบุ)

๙. วิธีชีวิตประจำวัน.....
.....
.....
.....

๑๐. ระดับความสามารถในการใช้ภาษาไทย

- ระดับที่ ๑ ฟัง - พูดภาษาไทยไม่ได้
- ระดับที่ ๒ ฟังได้ แต่พูดภาษาไทยไม่ได้
- ระดับที่ ๓ ฟัง - พูดภาษาไทยได้บ้าง

ลงชื่อ.....ผู้บันทึก
(.....)
ครู ศศช.บ้าน.....
...../...../.....

แบบบันทึกการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
ตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
 ศศช.

ห้วงเดือนถึงเดือน พ.ศ.

ชื่อ - สกุล กลุ่มเป้าหมาย	วัน เดือน ปี ที่จัดกิจกรรม	เนื้อหาที่จัดกิจกรรม

หมายเหตุ

- วัน เดือน ปี ที่จัดกิจกรรม ให้ระบุเป็นวัน เดือน ปี ที่ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
- เนื้อหาที่จัดกิจกรรม หมายถึง เรื่อง / เนื้อหาที่จัดกิจกรรมให้กับกลุ่มเป้าหมายแต่ละบุคคล เช่น สนทนา เรื่อง การเลี้ยงไก่ ปลูกข้าวโพด ฯลฯ

ลงชื่อ.....ผู้บันทึก
 (.....)
 ครู ศศช.บ้าน.....
/...../.....

แบบรายงานความก้าวหน้าทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารของกลุ่มเป้าหมาย
ตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้าน.....
ไตรมาสที่.....(.....)

ที่	ชื่อ - สกุล	อายุ	พฤติกรรม				ความสามารถในการใช้ภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร				หมายเหตุ
			ขี้อาย	ไม่กล้าพูด	ไม่ยอมใช้ภาษาไทย	พฤติกรรมดีขึ้นอย่างไร	ระดับ ๑	ระดับ ๒	ระดับ ๓	ระดับความสามารถในการใช้ภาษาไทยดีขึ้นอย่างไร	

หมายเหตุ

- ขี้อาย หมายถึง ไม่กล้าเจอคนแปลกหน้า ไม่พูดคุย เดินหนี
- ไม่กล้าพูด หมายถึง พูดได้บ้างแต่ไม่กล้าพูด พูดผิด กลัวเพื่อนล้อ
- ไม่ยอมใช้ภาษาไทย หมายถึง เข้าใจภาษาไทยแต่ตอบโต้ สนทนาเป็นภาษาเฝ้า

ลงชื่อ.....ผู้รายงาน
(.....)

ครู ศศช.บ้าน.....
...../...../.....

รายงานสรุปความก้าวหน้าของกลุ่มเป้าหมาย
กิจกรรมการพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร
ตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้าน.....
 สกร.อำเภอ..... ครูผู้จัดกิจกรรม
 วัน / เดือน / ปี ที่สรุป

ที่	ชื่อ - สกุล กลุ่มเป้าหมาย	พฤติกรรมสื่อสารภาษาไทย (ณ วันที่สรุป)				ระดับความสามารถ ในการฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารฯ			หมายเหตุ
		เข้าใจ	ไม่กล้าพูด	ไม่ยอมใช้ ภาษาไทย	อื่น ๆ (ระบุ)	ระดับที่ ๑	ระดับที่ ๒	ระดับที่ ๓	

หมายเหตุ ระดับที่ ๑ เป็นผู้ฟัง – พูดไม่ได้
 ระดับที่ ๒ เป็นผู้ฟังได้ แต่พูดไม่ได้
 ระดับที่ ๓ เป็นผู้ฟัง และพูดได้บ้าง

ลงชื่อ.....ผู้รายงาน
 (.....)
/...../.....

**แบบบันทึกการนิเทศ กิจกรรมการพัฒนาทักษะการฟัง – พุดภาษาไทย
เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง**

คำชี้แจง ให้ผู้นิเทศ สอบถาม สัมภาษณ์ ครูที่จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการฟัง-พุดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง สังเกตสภาพจริง สถานที่ กระบวนการจัดกิจกรรม แล้วบันทึกสภาพที่พบ (จุดเด่น – จุดที่ควรพัฒนา) และข้อนิเทศ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาลงในแบบบันทึกการนิเทศ

ชื่อ ศศช. ชื่อ – สกุล ครู ศศช.
ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ.....สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัด.....

ประเด็นการนิเทศ / ติดตาม	สภาพที่พบ	ข้อนิเทศ
๑. วิธีการสำรวจกลุ่มเป้าหมาย เช่น การสำรวจข้อมูลครัวเรือน การสอบถามผู้เกี่ยวข้องในครัวเรือน เป็นต้น		
๒. การจัดทำข้อมูลสารสนเทศของกลุ่มเป้าหมาย เช่น จัดทำทะเบียนประวัติกลุ่มเป้าหมาย แยกระดับความสามารถในการสื่อสาร เป็นต้น		
๓. การรับรู้ของครูในเรื่องพัฒนาทักษะการฟัง – พุดภาษาไทยเพื่อการสื่อสารฯ เช่น รับรู้โดยการเข้ารับการฝึกอบรม การประชุมชี้แจงของ สกร. อำเภอ การประชุมชี้แจงของ สกร. จังหวัด การนิเทศของศึกษา นิเทศก์ / ผู้ทำหน้าที่นิเทศ เป็นต้น		
๔. วิธีการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการฟัง – พุดภาษาไทยเพื่อการสื่อสารฯ ของครู มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย เช่น การสร้างความคุ้นเคย การสนทนาในเรื่องที่กลุ่มเป้าหมายสนใจ เป็นต้น		
๕. การมีส่วนร่วมของตัวช่วยหลัก ในการพัฒนาทักษะการฟัง - พุดภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร ฯ เช่น ประสานกับลูก หลาน ญาติ ของกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร เพื่อช่วยให้กลุ่มเป้าหมายใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้		
๖. การมีส่วนร่วมของตัวช่วยรอง ในการพัฒนาทักษะการฟัง - พุดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารฯ เช่น ประสานกับ อสม. สมาชิก อบต. ผู้นำชุมชน เป็นต้น ที่ใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร เพื่อช่วยให้กลุ่มเป้าหมายใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้		

ประเด็นการนิเทศ / ติดตาม	สภาพที่พบ	ข้อนิเทศ
๗. การมีส่วนร่วมของตัวช่วยเสริม ในการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารฯ เช่น ประสานกับศิษย์เก่า กศน. คนในชุมชน อาสาสมัคร กศน. เป็นต้นที่ใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร เพื่อช่วยให้กลุ่มเป้าหมายใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้		
๘. การมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารฯ (ระบุ) หน่วยงาน เช่น สถานีอนามัย อบต. โรงเรียนสังกัด สพฐ. ตชด. เป็นต้น		
๙. การใช้สื่อที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่ครูจัดกิจกรรม เช่น สิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ในขณะที่ครูจัดกิจกรรม ทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น ต้นไม้ ข้าวโพด อาหารคน เป็นต้น		
๑๐. ความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมในการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารฯ เช่น จัดกิจกรรมทุกวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ เป็นต้น		
๑๑. ความก้าวหน้าของกลุ่มเป้าหมาย เช่น ตรวจสอบจากบันทึกความก้าวหน้าของครู ที่ครูมีการติดตามความก้าวหน้าของกลุ่มเป้าหมาย โดยสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย และบันทึกทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรม เมื่อเวลาผ่านไปช่วงเวลาหนึ่งประมาณ ๑ เดือน ครูจะมีการสรุปความก้าวหน้า ซึ่งหากเมื่อกลุ่มเป้าหมายพัฒนาขึ้นจนสามารถใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้แล้ว สามารถเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการรู้หนังสือไทยตามความสมัครใจ		
๑๒. ปัญหา / อุปสรรคในการจัดกิจกรรมทักษะการฟัง - พูดภาษาไทยฯ แนวทางแก้ปัญหาผล เช่นกลุ่มเป้าหมายไม่ยอมคุยกับครู เนื่องจากไม่รู้จัก ครูเป็นครูใหม่ เพิ่งมาทำงาน ครูจึงปรึกษาหารือกับครูนิเทศ จึงได้แนวทางแก้ปัญหา โดยครูนิเทศจะไปเยี่ยมบ้านกลุ่มเป้าหมายกับครู จนกลุ่มเป้าหมายเริ่มคุ้นเคยกับครู		

ลงชื่อ.....ผู้นิเทศ
 (.....)
/...../.....

แบบบันทึกการติดตาม กิจกรรมการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย
เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง
(สถาบัน กคน.ภาคเหนือ)

คำชี้แจง ให้ผู้ติดตามสอบถาม สัมภาษณ์ ครู หรือผู้เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูงแล้วบันทึก สภาพที่พบ (จุดเด่น - จุดที่ควรพัฒนา) และข้อสังเกต พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาลงในแบบบันทึกการติดตาม

ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ.....สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัด.....

วัน / เวลา ที่ติดตาม.....

ผู้ให้ข้อมูล.....

ประเด็นการติดตาม	สภาพที่พบ	ข้อสังเกต
๑. วิธีการสำรวจกลุ่มเป้าหมาย เช่น การสำรวจข้อมูลครัวเรือน การสอบถามผู้เกี่ยวข้องในครัวเรือน เป็นต้น		
๒. การจัดทำข้อมูลสารสนเทศของผู้ไม่รู้หนังสือรายบุคคลของครู เช่น จัดทำทะเบียนประวัติกลุ่มเป้าหมาย แยกระดับการสื่อสาร เป็นต้น		
๓. การรับรู้ของครูในเรื่องพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เช่น รับรู้โดยการเข้ารับการฝึกอบรม การประชุมชี้แจงของ สกร. อำเภอ การประชุมชี้แจงของสำนักงาน สกร.จังหวัด การนิเทศของศึกษานิเทศก์ / ผู้ทำหน้าที่นิเทศ เป็นต้น		
๔. วิธีการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทยของครู มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย เช่น การสร้างความคุ้นเคยการสนทนาในเรื่องที่กลุ่มเป้าหมายสนใจ เป็นต้น		
๕. การมีส่วนร่วมของตัวช่วยหลัก ในการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร ฯ เช่น ประสานกับลูก หลาน ญาติ ของกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร เพื่อช่วยให้กลุ่มเป้าหมายใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้		
๖. การมีส่วนร่วมของตัวช่วยรอง ในการพัฒนาทักษะการฟัง-พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร ฯ เช่น ประสานกับ อสม. สมาชิก อบต. ผู้นำชุมชน เป็นต้น ที่ใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร เพื่อช่วยให้กลุ่ม เป้าหมายใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้		

ประเด็นการติดตาม	สภาพที่พบ	ข้อสังเกต
๗. การมีส่วนร่วมของตัวช่วยเสริม ในการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร ฯ เช่น ประสานกับศิษย์เก่า กศน. คนในชุมชน อาสาสมัคร เป็นต้น ที่ใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร เพื่อช่วยให้กลุ่มเป้าหมายใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้		
๘. การมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร ฯ (ระบุ) หน่วยงาน เช่น สถานีอนามัย อบต. โรงเรียนสังกัด สพฐ. ตชด. เป็นต้น		
๙. การใช้สื่อที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่ครูจัดกิจกรรม เช่น สิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ในขณะที่ครูจัดกิจกรรม ทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น ต้นไม้ ข้าวโพด อาหาร คน เป็นต้น		
๑๐. ความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมในการพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร ฯ เช่น จัดกิจกรรมทุกวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ เป็นต้น		
๑๑. ความก้าวหน้าของกลุ่มเป้าหมาย เช่น ตรวจสอบจากบันทึกความก้าวหน้าของครู ที่ครูมีการติดตามความก้าวหน้าของกลุ่มเป้าหมาย โดยสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย และบันทึกทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรม เมื่อเวลาผ่านไปช่วงเวลานึงประมาณ ๑ เดือน ครูจะมีการสรุปความก้าวหน้า ซึ่งหากเมื่อกลุ่มเป้าหมายพัฒนาขึ้นจนสามารถใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้แล้ว สามารถเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการรู้หนังสือไทยตามความสมัครใจ		
๑๒. ปัญหา / อุปสรรคในการจัดกิจกรรมทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร ฯ แนวทางแก้ปัญหาผล เช่น กลุ่มเป้าหมายไม่ยอมคุยกับครู เนื่องจากไม่รู้จักครูเป็นครูใหม่ เพิ่งมาทำงาน ครูจึงปรึกษาหารือกับครูนิเทศ จึงได้แนวทางแก้ปัญหา โดยครูนิเทศจะไปเยี่ยมบ้านกลุ่มเป้าหมายกับครู จนกลุ่มเป้าหมายเริ่มคุ้นเคยกับครู		

ลงชื่อ.....ผู้บันทึก
 (.....)
/...../.....

ภาพการจัดประชุม

ปฏิบัติการ / ประสานการดำเนินงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะ
การฟัง – พูดภาษาไทย เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริ
สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ระหว่างวันที่ ๒๙ – ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๕ ณ โรงแรม ดิเอ็มเพรส เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ภาพการจัดประชุม

บรรณาธิการเอกสารแนวทางการขับเคลื่อนโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทย
เพื่อการสื่อสารสำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริ
สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ระหว่างวันที่ ๑๒ - ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๖
ณ โรงแรมเบสท์เวสเทิร์น นาดา ดอนเมือง แอร์พอร์ต เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

บรรณานุกรม

- ทองอยู่ แก้วไทรฮะ. (๒๕๖๒). คู่มือการฝึกอบรมครู ตชด. สพฐ. กศน. โครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร สำหรับผู้ใหญ่บนพื้นที่สูง ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับปรับปรุงประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๒. เชียงใหม่: เซ็นเตอร์วันฯ.
- ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอมะขาม. (๒๕๕๒). จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่. เข้าถึงเมื่อ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๖. เข้าถึงได้จาก <http://chan.nfe.go.th/makham/?name = ๓๐>.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (๒๕๖๑). แนวทางการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง”. ลำปาง: บอยการพิมพ์.

**กรมส่งเสริมการเรียนรู้
กระทรวงศึกษาธิการ**